

SZORONGÁSOK ÉS FÉLELMEK MAGYARORSZÁGON

SZORONGÁSOK ÉS FÉLELMEK MAGYARORSZÁGON

Budapest, 2021

Impresszum

SZORONGÁSOK ÉS FÉLELMEK MAGYARORSZÁGON

© Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, 2021

Felelős kiadó és szerkesztő: **Bíró-Nagy András**

Szerzők: **Bíró-Nagy András** (Policy Solutions, TK PTI) – **Laki Gergely** (Policy Solutions) – **Szászi Áron** (Policy Solutions)

Adatfelvétel: **Závecz Research**

Grafikai tervezés és tördelés: **WellCom Stúdió**

Kiadó: **Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, Budapest**

ISBN 978-615-6289-05-6

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját. A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Vezetői összefoglaló	5
1. A magyarok hosszú távú jövőképe	14
2. Személyes félelmek.....	26
3. Magyarország problématerképe 2021-ben.....	43
4. Magyarország jövőjével kapcsolatos félelmek	49
5. A világ jövőjével kapcsolatos félelmek	57

Bevezetés

Az elmúlt egy évben a koronavírus-járvány elemi erővel alakította át az emberek életét, és a szorongások egy új szintjét ültette el a magyar társadalomban is. Az élet azonban nemcsak a járványról szól még most sem. E kiadványunkban folytatjuk azt az átfogó elemzést, amelyet a 2021 áprilisában megjelent „Koronavírus és válságkezelés” című tanulmányunkban elkezdtünk, azonban a fókusz jelentősen tágítjuk. Túllépve a járvánnyal és a válságkezeléssel kapcsolatos közvetlen tapasztalatokon, arra vagyunk kíváncsiak, hogy milyen aggodalmak határozzák meg a magyarok gondolkodását, ha a személyes jövőjükéről, Magyarország hosszú távú kilátásairól és a világ előtt álló legfontosabb kihívásokról van szó.

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kutatásának célja tehát annak vizsgálata, hogy milyen szorongások és félelmek jellemzik a magyar társadalmat 2021-ben. Kutatási eredményeinkre alapozva nemcsak arról kaphatunk képet, hogy személyes életükben mitől aggódnak a magyarok, hanem arról is, hogy az ország problémái közül mi foglalkoztatja őket, és mit tartanak a legfontosabb globális veszélyeknek. Magyarország aktuális problémáitérképének felvázolása mellett arra is törekedtünk, hogy a magyarok jövőképét tíz éves távlatban is megismerjük.

Az elemzés megalapozásához 2021. március 2-11. között közvélemény-kutatást végeztünk, melyben a Závecz Research volt a partnerünk. A személyes megkérdezéssel készült felmérés során elért 1000 fő életkor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint az ország felnőtt népességét reprezentálta. Az egyes szocio-demográfiai csoportokon belüli bontások az arányok érzékeltetésére alkalmasak, ezekben az esetekben a megnövekvő hibahatár miatt a pontos számok tájékoztató jellegűek. Tekintettel a hat ellenzéki párt közös indulására a 2022-es országgyűlési választásokon, kiadványunkban a különböző táborokat az ebből fakadó politikai realitásnak megfelelő bontásban (Fidesz-KDNP, ellenzéki közös lista, bizonytalan szavazók) mutatjuk be. E hármas bontás egyben fedi is valamennyi, a teljes népességben legalább 5 százalékos nagyságú választói csoportot.

Bízunk abban, hogy ezzel a kötetünkkel is hozzájárulunk a magyar társadalom állapotának mélyebb megismeréséhez, és ezáltal ahhoz, hogy a válság utáni Magyarország olyan közpolitikákra épüljön, amelyek a társadalom legfontosabb aggodalmait orvosolják.

Bíró-Nagy András

Vezetői összefoglaló

Tízéves távlatban inkább optimisták a magyarok

Kutatásunkban először azt kérdeztük meg, hogy milyenek a magyarok általános hosszú távú várakozásai a személyes életük, az ország és az Európai Unió jövőjével kapcsolatban. Mindhárom kérdésnél relatív többségben voltak az optimista válaszadók (38%–44% között), a pesszimista jövőkép nagyjából a magyarok harmadára jellemző (32%–36% között), ugyanakkor a megkérdezettek 22–26 százaléka nem tudott válaszolni a kérdésre. Tízéves távlatban, Magyarország jövőjével kapcsolatban 44% gondolja úgy, hogy a helyzet javulni fog, a személyes várakozások ehhez nagyon hasonlóak (42%), és az EU jövőjével kapcsolatban is közel tízből négyen (38%) vélik úgy, hogy a következő tíz év pozitív változásokat hoz majd.

A fiatalok, a képzettebbek és a kormánypártiak az átlagnál optimistábban látják a jövőt

Az életkori csoportok szerint az idősebbek felé haladva trendszerűen csökken a személyes jövőjükkel kapcsolatban bizakodó válaszadók aránya. Míg a 30 év alattiak több mint fele (53%) pozitívan tekint a jövőjére, a negyven-ötvenes korosztályokban ez az arány már csak 43%, a 60 év felettieknek pedig kevesebb, mint a harmada vélekedik hasonlóan (31%).

Az iskolázottsági bontás is szembeűnő mintázatot mutat. A válaszadók abszolút többsége optimista a személyes hosszú távú jövőjét illetően az érettségizettek (50%) és diplomások csoportjában (55%). A magasabb végzettségűekhez képest a legfeljebb alapfokú és szakmunkás végzettségűek között kb. 20 százalékponttal alacsonyabb volt az optimisták aránya (34% és 30%) és kis többségben voltak mindkét csoportban a pesszimista válaszadók (38% és 37%). Az alacsonyabb végzettségi csoportokban jóval magasabb a Magyarország helyzetének romlására számító válaszadók aránya is. A legfeljebb alapfokú végzettségűek között fele-fele arányban pesszimisták és optimisták az emberek (36% vs. 38%), a szakmunkás végzettségűek között többségben vannak a pesszimisták (42% vs. 32%). Ezzel szemben nagy többségben derűlátóak az ország hosszú távú jövőjét illetően az emberek mind az érettségizettek (31% vs. 50%), mind a diplomások körében (26% vs. 56%).

A politikai hovatartozás egyértelműen hatással van arra, hogy ki mennyire látja pozitívan a saját személyes lehetőségeit. A kormánypárti válaszadók között jóval többen vannak (59%) azon válaszadók, akik a személyes helyzetük javulására számítanak, mint az ellenzékiek között (35%), és a bizonytalan válaszadók a legpesszimistábbak saját személyes helyzetük alakulását illetően (30%).

Akit rosszul érintett a koronavírus, a hosszú távú jövőjét is negatívan látja

Többváltozós elemzés alapján a koronavírus alatti gazdasági tapasztalatok és a jövőbeli várakozások között is szignifikáns kapcsolatot találtunk. Az elmúlt egy évben a személyes anyagi helyzetük romlásáról, illetve javulásáról beszámoló válaszadókat azokhoz hasonlítottuk, akik azt mondták, hogy nem változott az anyagi helyzetük. A személyes jövőjükkel kapcsolatosan tíz éves távlatban is 11 százalékponttal nagyobb eséllyel pesszimisták azok, akik azt mondták, hogy romlott az anyagi helyzetük. Ugyanakkor 21 százalékponttal kisebb eséllyel pesszimista azon nagyon kevés válaszadó, akik az anyagi helyzetük javulásáról számoltak be az elmúlt egy évben.

A legidősebbekre jellemzőbb a személyes jövőjükkel kapcsolatos pesszimizmus (25 százalékponttal nagyobb az esélyük erre, mint a legfiatalabbaknak). A legidősebbek szintén hajlamosabbak borúlátónak lenni Magyarország és az EU helyzetével kapcsolatosan is, bár itt már kisebb a különbség az esélyek között (14 és 18 százalékpont).

A legfőbb személyes aggodalmak: szeretteink féltése, megbetegedés, kiszolgáltatottság, anyagi bizonytalanság

Kutatásunk következő blokkjában azt mértük fel, hogy milyen személyes jellegű félelmei vannak a magyaroknak. A résztvevőknek 12 különböző állítást olvastunk fel és arra kértük őket, hogy mondják el, ezek mennyire ébresztenek bennük félelmet. A válaszokat egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett megadniuk, ahol az 1 azt jelenti, hogy az adott állítás egyáltalán nem okoz félelmet, míg az 5-ös azt, hogy nagyon erős félelmet ébreszt.

A leginkább elterjedt személyes félelem a magyar társadalomban az, hogy a szeretteinknek baja esik: ez a válaszadók közel kétharmadának (63%) erős félelme. Ezt a komolyabb megbetegedéstől, kórházba kerüléstől való félelem követi (50%). A személyes félelmek között a harmadik helyen a kiszolgáltatottságtól való félelem áll, 48% tart ettől. Alig marad el ettől a legelterjedtebb gazdasági jellegű félelem, vagyis annak a veszélye, hogy anyagi bizonytalanság miatt nem fogja tudni az egyén befizetni a számláit (47%).

A négy leggyakrabban említett félelem után egy törés mutatkozik. A felgyorsuló világtól már csak a válaszadók 39 százaléka, a bevándorlástól 31%, az eladósodástól 30%, tart. A válaszadók közel negyede számára okoz szorongást az, hogy kivándorol valamely családtagja, illetve az, hogy erőszakos támadás áldozatává válik (24%–24%). A lista végén a hajléktalanná válástól való félelem, a párkapcsolat felbomlása vagy sikertelen párkeresés, illetve az iskolai vagy munkahelyi diszkrimináció állnak (18%–19% tart ezektől).

Az alacsonyabb végzettségűek és az idősebbek jobban félnek a megbetegedéstől

A megbetegedéstől való félelem látványos életkori mintázatot mutat. A 30 év alattiak körében csak 37% félelme a kórházba kerülés lehetősége, a középső korosztályokban sorrendben 40%, 47% és 50% ez az arány, míg a legidősebbek között ennél is magasabb, 69%. A korcsoportok közül a 60 év felettiak mondták azt is kimagasló arányban (68%), hogy félelmet ébreszt bennük a gondolat, hogy a szeretteiknek baja esik. A fiatalabb korcsoportokban valamivel kisebb, de így is mindenütt magas, 58%–61% között volt a félelmükről vallók aránya a kérdésben.

Az iskolázottsági csoportok között az alacsonyabb végzettségűek felé haladva trendszerűen növekszik a megbetegedés lehetőségétől félelmet érző válaszadók aránya. A legalább középfokú végzettségű válaszadói csoportokban az emberek kevesebb, mint fele számolt be erről a félelméről (44%–49%). Ezzel szemben a legfeljebb alacsonyfokú végzettségűek között 10-ből 6 válaszadónak erősebb vagy gyengébb félelme volt a komoly megbetegedés.

Az ellenzéki, a bizonytalan és a fiatalabb szavazók körében erősebbek az anyagi félelmek

A politikai csoportok közötti különbségek különösen látványosak az anyagi bizonytalansághoz kötődő aggodalmak esetén. A kormánypártiak csupán 37 százalékanak volt olyan félelme, hogy nem tudja fizetni a számláit. Az ellenzéki és bizonytalan válaszadók több mint felére volt ugyanez elmondható (53% és 50%). Ezek a különbségek a demográfiai és anyagi helyzetértékelés hatását kiszűrve is szignifikánsak voltak, vagyis vélhetően nem valamiféle összetételei hatás áll a mintázat mögött.

Az életkori bontás azt mutatja, hogy leginkább a 40 év alatti korcsoportok számára félelmetes az anyagi bizonytalanság veszélye (50%–51%), de a középkorúak ettől alig maradnak el, 45 és 48 százaléknak ez gyengébb vagy erősebb félelme. A 60 év felettiekre a legkevésbé jellemző ez a félelemtípus, de körükben is jelentős (43% tart ettől).

Az iskolázottsági csoportok közül a diplomások körében vált ki legkevésbé félelmet az anyagi bizonytalanság (33% számára okoz félelmet). Az alacsonyabb végzettségi kategóriákon belül ennél 14–19 százalékponttal nagyobb arányban (47–52%) félnek a komoly anyagi nehézségek lehetőségétől.

A retrospektív anyagi helyzetértékelés is szignifikánsan összefügg a jövőbeli anyagi bizonytalanság félelmével. A demográfiai és politikai változók hatását kiszűrve, azoknak, akiknek romlott az anyagi helyzete az elmúlt évben, 13 százalékponttal nagyobb eséllyel lesznek ilyen félelmei, mint akiknek nem változott az anyagi helyzete.

Szembetűnő, hogy 2021-ben a városokban viszonylag kevés ember számára okoz félelmet (25%–29%), hogy más kultúrájú emberek, bevándorlók költöznek a közelébe. Ezzel szemben egyedül a falvakban van kiugróan sok válaszadó (41%), akik számára ez egy ijesztő lehetőség.

A személyes félelmek közötti összefüggések

Azt is vizsgáltuk, hogy az egyes félelmek intenzitása mennyire függ össze egymással. A kimagasló korrelációs értékek alapján néhány jól meghatározható félelemcsoport körvonalazódik. A két legelterjedtebb félelemtípus, a szeretteink féltése, valamint a személyes megbetegedés, kórházba kerülés lehetősége közötti együttmozgás említésre méltó. Feltételezhetően mindkettő félelemtípus aktuálisan elsősorban a **koronavírus-járványhoz kapcsolódó egészségügyi aggodalmakban** gyökerezik. Nem meglepő, hogy ez a kettő félelemtípus vezeti az előbbieken bemutatott listát.

Szintén szembetűnő az összefüggés **a gazdasági jellegű félelmek** között. Az anyagi biztonság, az eladósodottság, az otthonvesztés, és a valamivel általánosabb kiszolgáltatottság félelmei erősen korrelálnak egymással. A diszkriminációtól való félelem erősen korrelál az eladósodottsággal és otthonvesztéssel.

Ennél is szorosabban összekapcsolódnak az **egyedülléthez, társas elszigetelődéshez kötődő félelmek**. Erősen korrelálnak egymással a párkapcsolati egyedülléthez, a kivándorló családtagokhoz, otthonvesztéshez, és az iskolai vagy munkahelyi diszkriminációhoz kötődő félelmek.

Egy negyedik félelemcsoportot valamiféle **fizikai fenyegetettség érzésként** lehet azonosítani. Az erőszakos bűncselekményektől való félelem több félelemtípussal is viszonylag szorosan együtt mozog, de ezek közül is kiemelkedik az otthonvesztéstől, diszkriminációtól és bevándorlóktól való félelem.

Magyarország problématerképe 2021-ben: megélhetési költségek, alacsony fizetések, egészségügy

A kutatásunk következő blokkjában felmértük, hogy mely ügyeket tartják a magyarok a legfontosabb problémáknak. A felsorolt 14 magyarországi probléma közül a válaszadóknak a személyes megítélésük szerinti három legnagyobb problémát kellett kiválasztaniuk. Az elmúlt egy évben kialakult válság súlyosságát jelzi, hogy a leggyakrabban említett első öt problémából négy gazdasági jellegű, illetve a megélhetéshez kapcsolódik. A megélhetés magas költségeit említették a legtöbben, a megkérdezettek 55 százaléka nevezte meg ezt a problémát. Az alacsony fizetések ügye ettől nem sokkal maradt el, ezt a problémát 52 százalék említette meg. Az egészségügy helyzete fért még fel a dobogóra (42%).

A negyedik helyen – az első három problémától jócskán leszakadva – az egyenlőtlenségek kérdése áll: ezt már kevesebb mint a válaszadók harmada választotta (29%). A megkérdezettek több mint ötöde (23%) nevezte meg az alacsony nyugdíjak problémáját. Ezt a korrupció (16%), a munkáltatóknak való kiszolgáltatottság (14%) és az oktatás (13%) témái követik. A válaszadók tizede számára kiemelt problémát jelent a környezetvédelemmel és klímavédelemmel kapcsolatos fellépés gyengesége, a magas lakásárak, a bevándorlás és a demokrácia minősége. A lista végén a kisteleplései élet nehézségei (8%) és a kivándorlás állnak (7%).

A megélhetési kérdéseknél az iskolázottsági bontás egy egyenlőtlenségi mintázatra mutat rá. A legalacsonyabb végzettségi csoportban tízből hat válaszadó nevezte meg ezt a problémát. A magasabb képzettségi kategóriákban 6-7 százalékponttal alacsonyabb volt az említési arány, de körükben is jelentős, 50% feletti. Az egészségügy helyzetével kapcsolatban erős különbségeket látunk a különböző korcsoportok között. Míg a 30 év alattiaknak csak a negyede (26%) emelte ki ezt a problémát, addig a középső korcsoportokban már 39%–40%, a legidősebbek között pedig már 53% volt az említési arány.

Az öt legfontosabb probléma a fideszes, az ellenzéki és a bizonytalan szavazók körében is ugyanaz

A problémalistát a kormánypárti, ellenzéki és bizonytalan szavazók almintáin is áttekintettük. Az első öt probléma az összes politikai csoportban ugyanaz, és majdnem teljes mértékben egyezik ezek sorrendje is. Az egyetlen különbség, hogy az ellenzékiek között az első két probléma (megélhetés költségei és fizetések) fordított sorrendben van, mint a többi csoportban.

A kevésbé gyakran említett problémák sorrendjében azonban már vannak jelentősebb különbségek. A teljes népeségre vonatkozó adatokkal szemben a kormánypárti válaszadók listájának hatodik helyén nem a korrupció, hanem a gyenge környezetvédelem áll (17% említette, 6 százalékponttal többen, mint az összes válaszadó). A bevándorlás továbbra is fontosabb a kormánypártiaknak, mint az átlagnak (16%, +6 százalékpont), és a kivándorlás is fontosabb probléma a fideszeseknek (11%, +4 százalékpont). Az oktatást valamelyest kevesebben említették a kormánypártiak (10%, -3 százalékpont), a lakásárak és falusi élet említése nem tér el jelentősen az átlagtól. Ugyanakkor nem meglepő, hogy a kormánypártiak körében a lista végére szorulnak a korrupcióval (6%, -10 százalékpont) és a demokrácia minőségével kapcsolatos aggályok (6%, -3 százalékpont).

A kormánypártiakkal ellentétben az ellenzéki válaszadók körében a korrupció a hatodik helyen maradt a listán, magas megnevezési aránnyal (23%, 7 százalékponttal többen említették, mint az összesített arány). Átlagnál magasabb arányban említették az ellenzékiek az oktatás alacsony színvonalát (18%, +5 százalékpont) és a demokratikus lejtmenetet is (13%, +4 százalékpont).

Az ingadozók listájának a végén a kormány és az ellenzék számára fontos szimbolikus témákat találunk: a migrációt és a demokrácia minőségének problémáját. A bevándorlást csak 4 százalék említette, ami 6 százalékponttal az átlagos és 11 százalékponttal a fideszes említés alatti arány. A demokratikus hiányosságokat pedig csak a bizonytalanok 5 százaléka említette, 5 százalékponttal lemaradva az átlagtól, 9 százalékponttal pedig az ellenzékietől.

Magyarország jövőjével kapcsolatos főbb aggodalmak: az egészségügy leépülése, az egyenlőtlenségek növekedése és az emberek elszegényedése

Azt is felmértük, hogy mennyire ébresztenek félelmet a magyarokban különböző, az ország jövőjével kapcsolatos negatív események. Az ország aktuális problématerképéhez hasonlóan a jövőre nézve is gazdasági jellegű félelmek dominálják az emberek aggodalmait. Ennél a kérdésblokknál viszont már az egészségügy helyzete okoz a legtöbb ember számára félelmet. A válaszadóknak több mint kétharmada tart a három legelterjedtebb félelemtípustól: az egészségügy helyzetének romlásától (70%), az egyenlőtlenségek növekedésétől (67%) és az emberek elszegényedésétől (66%). Kevéssel marad el ezektől az a jövőt érintő félelem, hogy a következő generációknak nem lesz nyugdíja (63%).

A válaszadók több mint fele fél attól, hogy tovább romlik a környezet állapota (55%), valamint annak a lehetőségétől, hogy nem fognak tudni az emberek lakást venni (52%). A megkérdezettek közel fele (46%) számára aggasztó az oktatás színvonalának csökkenése. A kormány intenzív bevándorlás-ellenes kampánysorozata után több évvel

még mindig 10-ből 4 válaszadóban félelmet kelt az a gondolat, hogy a jövőben egyre több bevándorló költözik az országba. Pár százalékponttal kevesebb ember tart az ország elnéptelenedésétől (38%) és a „Huxittól”, vagyis attól, hogy Magyarország kilép az EU-ból (36%).

Az elmúlt évben anyagi visszaesést tapasztalókra jellemzőbb volt a félelmek jelentős része, mint akiknek nem változott az anyagi helyzete. Az anyagi helyzetük javulását tapasztaló kevés válaszadóra pedig a legtöbb kérdésben szignifikánsan kevésbé voltak jellemzőek a félelmek, mint a változatlan anyagi helyzetűekre.

A kormánypárti válaszadóknak csupán a felében (52%) ébreszt félelmet az, hogy elszegényednek a magyarok. Ezzel szemben tízből hét bizonytalan szavazó (71%), valamint az ellenzékiek háromnegyede (75%) számára aggasztó ez a gondolat. A társadalmi olló szétnyílásával kapcsolatos aggodalmak esetén is látványos a politikai meghatározottság. A kormánypártiak 53 százalékára jellemző ez a félelem, míg az ellenzékiek 77 százalékáról, a bizonytalan szavazóknak pedig 72 százalékáról mondható el ugyanez. A diplomásokra kevésbé jellemző az egyenlőtlenségektől való félelem és jobban jellemző a környezet pusztulása miatt érzett szorongás, mint a legfeljebb 8 általánost végzetekre.

Globális veszélyek a magyarok szerint: újabb járványok, gazdasági válság, klímakatasztrófa, migráció

Egy évvel a globális koronavírus-járvány kirobbanása után a magyarok egyértelműen attól tartanak a legjobban, hogy a jövőben hasonló világjárványok fognak megjelenni. A megkérdezettek 59 százaléka rangsorolta az új fertőző betegségek megjelenését a három legnagyobb globális kihívás közé (28% egyenesen első helyen), mögötte jócskán lemaradva, 38 százalékos említési aránnyal találjuk a globális gazdasági válságokat (első helyen 12% jelölte). A magyarok 33 százaléka a klímaválságot a legnagyobb globális veszélyek közé sorolja (első helyen 10%), míg 30 százalék a migrációt érzi az egyik legnagyobb kihívásnak (első helyen 11%).

A pártpreferencia és az iskolázottság nincs szignifikáns hatással arra, hogy mennyire tartanak a magyarok újabb világjárványok kirobbanásától, ám az életkor esetében egyértelmű kapcsolatot fedezhetünk fel. Az idősebb válaszadók nagyobb arányban tartanak az újabb fertőző betegségek megjelenésétől: a legkevésbé a 18–29 (55%) és a 30–39 év (51%) közöttiek tartanak a további világjárványoktól, míg a 60 évnél idősebbeknek kétharmada választotta ezt az opciót.

A klímakatasztrófától ugyanannyira félnek a kormánypárti (36%) és az ellenzéki szavazók (34%) is. Az iskolázottságot figyelve azonban erős kapcsolatot fedezhetünk fel az eredményekben. A képzetesebb társadalmi csoportok

nagyobb arányban aggódnak klímaválság miatt: míg a 8 általánost végzetek körében 28 százalék az arányuk, addig a diplomásoknál már 45 százalék.

A várakozásoknak megfelelően jelentős különbséget figyelhetünk meg a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között a globális migráció megítélésében. Míg a Fidesz-KDNP támogatóinak 40 százaléka nevezte meg a népvándorlást a három legnagyobb globális kihívás egyikeként, addig az ellenzéki szavazók közül csak minden negyedik (25%). A bizonytalanok körében még ennél is alacsonyabb, 23 százalék az arányuk, ami azt jelzi, hogy a migráció tematizálásával 2021-ben a kormánypártok nehezebben tudták mobilizálni a párt nélküli szavazókat, mint az elmúlt évek során.

Összességében azt látjuk, hogy habár még a mai napig élénken emlékeznek a magyarok a 2008-as gazdasági válságra, a 2015-ös migrációs krízisre, valamint a nyugati világban az elmúlt évtized második felében bekövetkezett zöld fordulatra, a 2020-ban kirobbant, és a mai napig tömeges halálozást okozó koronavírus-járvány jelentősen átformálta a magyar társadalom globális világszemléletét. Az újabb fertőző betegségek és vírusok elterjedésétől való szorongás kimagasló a magyar társadalom körében. Habár a beoltottak számának növekedésével és a járvány visszaszorulásával várhatóan a következő években az ilyen típusú szorongás mértéke csökkenni fog, a COVID-19 okozta gazdasági visszaesés, a bezártság és a gyász élményeinek következtében az újabb világjárványoktól való félelem vélhetően hosszú távon is meghatározó lesz a magyar társadalomban.

A digitalizáció veszélyeitől a magyarok többsége nem tart

Többségben vannak hazánkban azok, akik nem tartanak attól, hogy az automatizáció tömeges munkanélküliséget fog okozni a jövőben: a megkérdezettek 41 százaléka fél attól, hogy a robotok elveszik az emberek munkáját, míg 56 százalék nem látja ezt reális veszélynek. A magyarok közel kétharmada (64%) nem fél attól sem, hogy a mesterséges intelligencia vezérelte rendszerek esetleg az emberek ellen fordulnak a jövőben, 29 százalék szerint viszont akár meg is valósulhat ez az apokaliptikus forgatókönyv. Az iskolázottság tekintetében egyértelmű trendet látunk: a képzetlenebb rétegek kevésbé tartanak attól, hogy a jövőben a robotok árthatnak az emberiségnek. Abban a kérdésben viszont teljesen megosztott a magyar társadalom, hogy mennyire jelent valós veszélyt az, hogy bizalmas digitális adataink illetéktelen kezekbe kerülnek. A magyarok pontosan fele tart attól, hogy visszaélnek személyes adataival az online térben, míg a megkérdezettek 48 százaléka szerint nincs ilyen veszély.

A párthovatartozás nem mutat összefüggést a digitalizációról alkotott véleményekkel, az életkor esetében viszont mindhárom kérdésben azt látjuk, hogy a harmincas éveikben járók tartanak a leginkább a veszélyektől. Aggoda-

lomra adhat viszont okot, hogy a legidősebb, az interneten kevésbé otthonosan mozgó 60 év feletti korosztály érzi magát a leginkább biztonságban az online térben. Az iskolázottsági adatok szintén nem tűnnek megnyugtatónak, ugyanis pont a legkevésbé iskolázott, legfeljebb 8 általánossal rendelkező magyarok félnek attól a legkisebb mértékben (42%), hogy visszaélnék személyes adataikkal, pedig vélhetően ők nagyobb eséllyel eshetnek áldozatául egy internetes csalásnak, mint jobban iskolázott társaik.

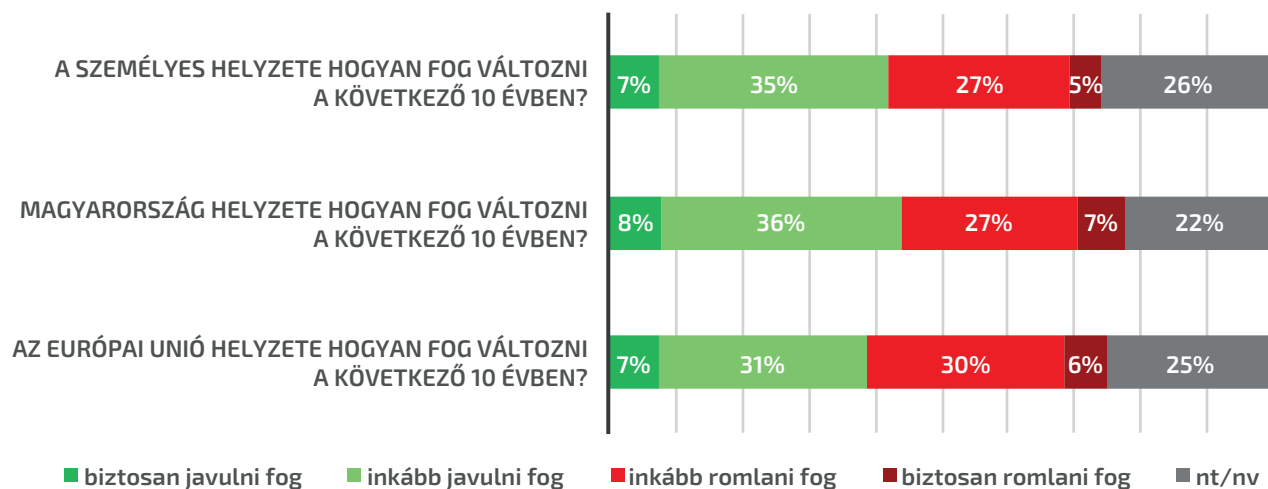
A digitális fejlődés okozta esetleges következmények esetében összességében azt látjuk, hogy nem tűnik elég erősnek a magyarok veszélyérzete: a magyar munkaerőpiacra különösen nagy fenyegetettséget jelentő negyedik ipari forradalomnak és a gazdaság robotizációjának következményeit a magyarok többsége lebecsüli, ráadásul a társadalom fele az adatbiztonság kérdésében is nyugodtnak mutatkozik.

1. A magyarok hosszú távú jövőképe

Kutatásunkban először azt kérdeztük meg, hogy milyenek a magyarok általános hosszú távú várakozásai a személyes életük, az ország és az Európai Unió jövőjével kapcsolatban. Mindhárom kérdésnél relatív többségben voltak az optimista válaszadók (38%-44% között), a pesszimista jövőkép nagyjából a magyarok harmadára jellemző (32%-36% között), ugyanakkor a megkérdezettek 22-26 százaléka nem tudott válaszolni a kérdésre. Tízéves távlatban, Magyarország jövőjével kapcsolatban 44% gondolja úgy, hogy a helyzet javulni fog, a személyes várakozások ehhez nagyon hasonlóak (42%), és az EU jövőjével kapcsolatban is közel tízből négyen (38%) vélik úgy, hogy a következő tíz év pozitív változásokat hoz majd.

1. ábra

Jövőbeli várakozások

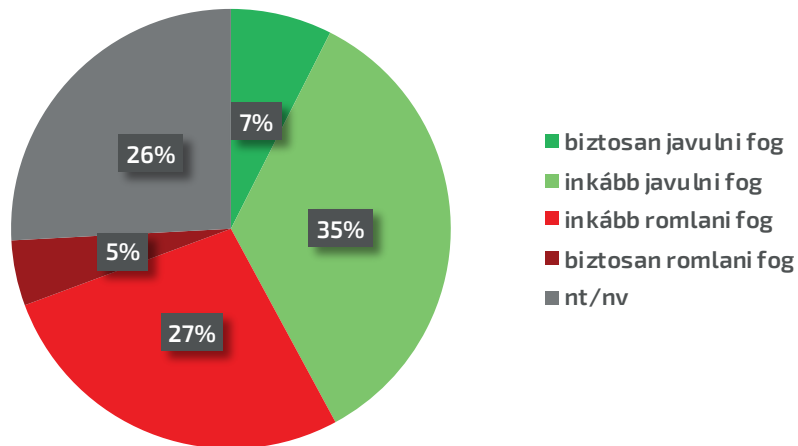

Személyes várakozások

Tízből négy megkérdezett (42%) optimista a személyes jövőjét illetően. Ezen válaszadók többsége mérsékelten derülátó (35%), és csak jóval kevesebben teljesen magabiztosak abban, hogy javulni fog a helyzetük (7%). A válaszadók harmada (32%) pesszimista, többségük mérsékelten (27%), kisebbségük teljesen borúlátó (5%). A megkérdezettek negyede nem válaszolt érdemben a kérdésre.

2. ábra

A személyes helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

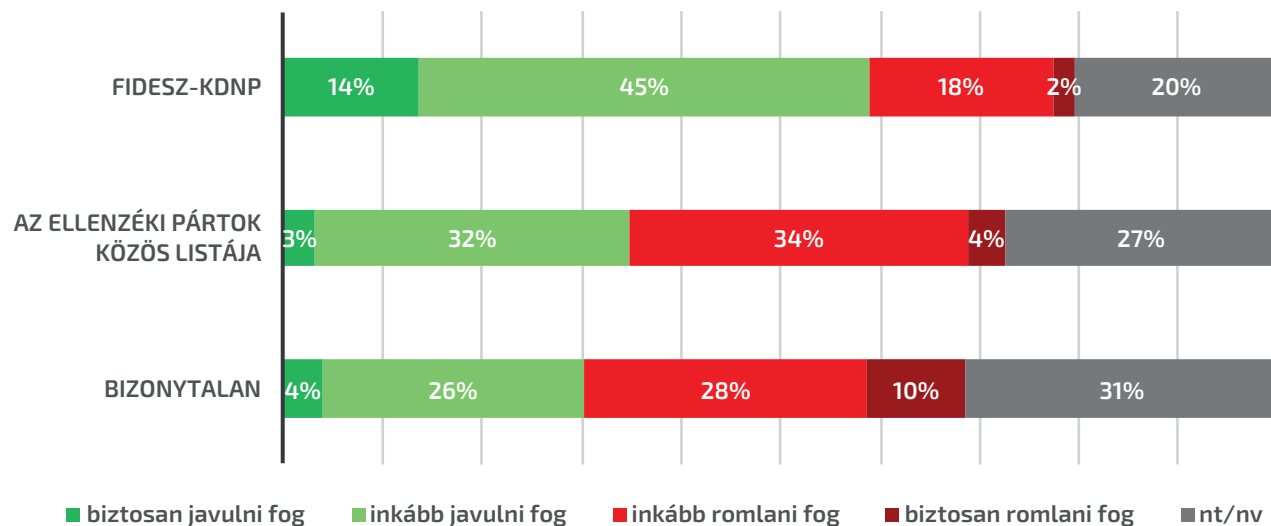

A politikai hovatartozás egyértelműen hatással van arra, hogy ki mennyire látja pozitívan a saját személyes lehetőségeit. A kormánypárti válaszadók között jóval többen vannak (59%) azon válaszadók, akik a személyes helyzetük javulására számítanak, mint az ellenzékiek között (35%), és a bizonytalan válaszadók a legpesszimistábbak saját személyes helyzetük alakulását illetően (30%). Utóbbi két csoportban jelentősen (7–11 százalékponttal) többen voltak az érdemi választ nem adó megkérdezettek, mint a kormánypártiak körében. A politikai csoportok közötti különbség vélhetően nem egy összetételi hatás eredménye, mivel akkor is szignifikánsak az eredményeink, ha kiszűrjük a főbb demográfiai változók hatását. Ez azért is egy szembetűnő eredmény, mivel az ország vagy az EU jövőjével kapcsolatos kérdésekkel ellentétben ez sokkal kevésbé értelmezhető burkolt politikai kérdésnek.

3. ábra

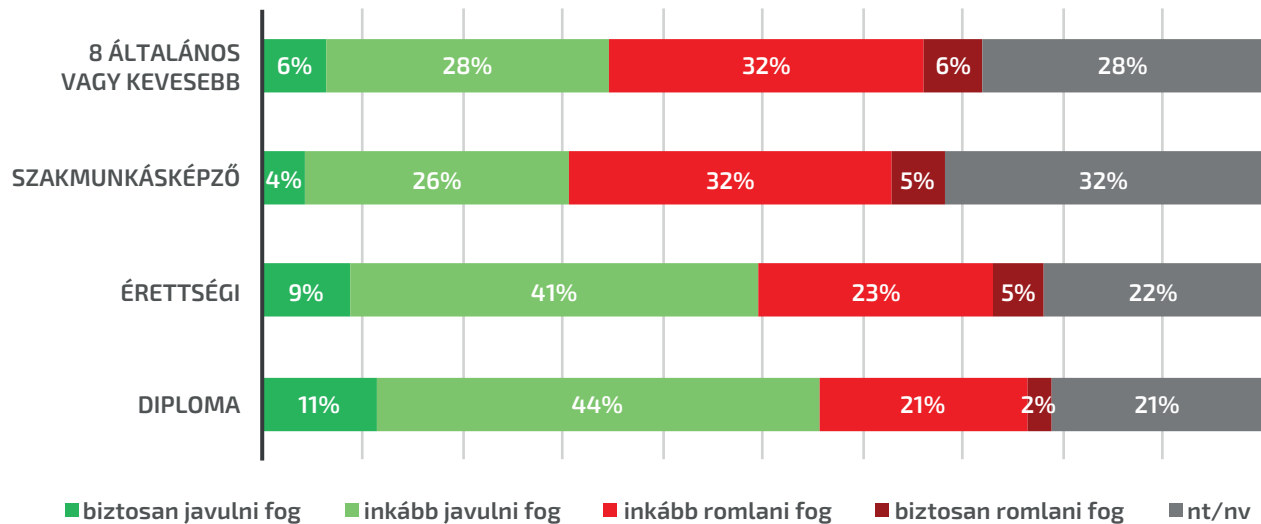
A személyes helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

Az iskolázottsági bontás is szembetűnő mintázatot mutat. A válaszadók abszolút többsége optimista az érettségizettek (50%) és diplomások csoportjában (55%). A magasabb végzettségűekhez képest a legfeljebb alapfokú és szakmunkás végzettségűek között kb. 20 százalékponttal alacsonyabb volt az optimisták aránya (34% és 30%) és kis többségben voltak mindkét csoportban a pesszimista válaszadók (38% és 37%).

4. ábra

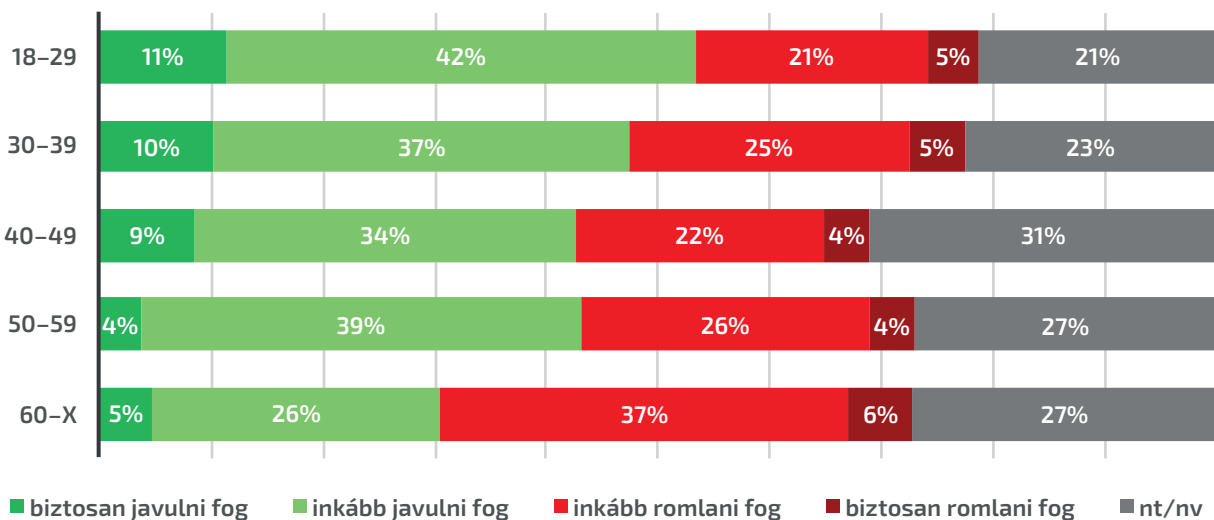
A személyes helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

Az életkori csoportok szerint az idősebbek felé haladva trendszerűen csökken a személyes jövőjükkel kapcsolatosan bizakodó válaszadók aránya. Míg a 30 év alattiak több mint fele (53%) pozitívan tekint a jövőjére, a negyvenes-ötvenes korosztályokban ez az arány már csak 43%, a 60 év felettieknek pedig kevesebb, mint a harmada vélekedik hasonlóan (31%).

5. ábra

A személyes helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

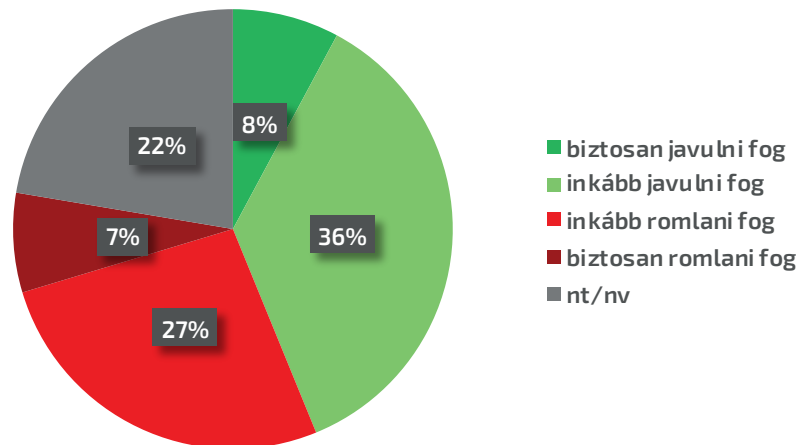

Magyarország 10 év múlva

A Magyarország hosszú távú jövőjével kapcsolatos helyzetértékelés mintázata nagyban hasonlít a személyes várakozásokhoz. A relatív többség derűlátó (44%), ettől 10 százalékponttal marad le a pesszimista válaszadók csoportja (34%). Az optimisták és pesszimisták között is kisebbségben vannak azok, akik biztosak a várakozásaikban. A kutatás résztvevőinek több mint ötöde nem tudott válaszolni a kérdésre.

6. ábra

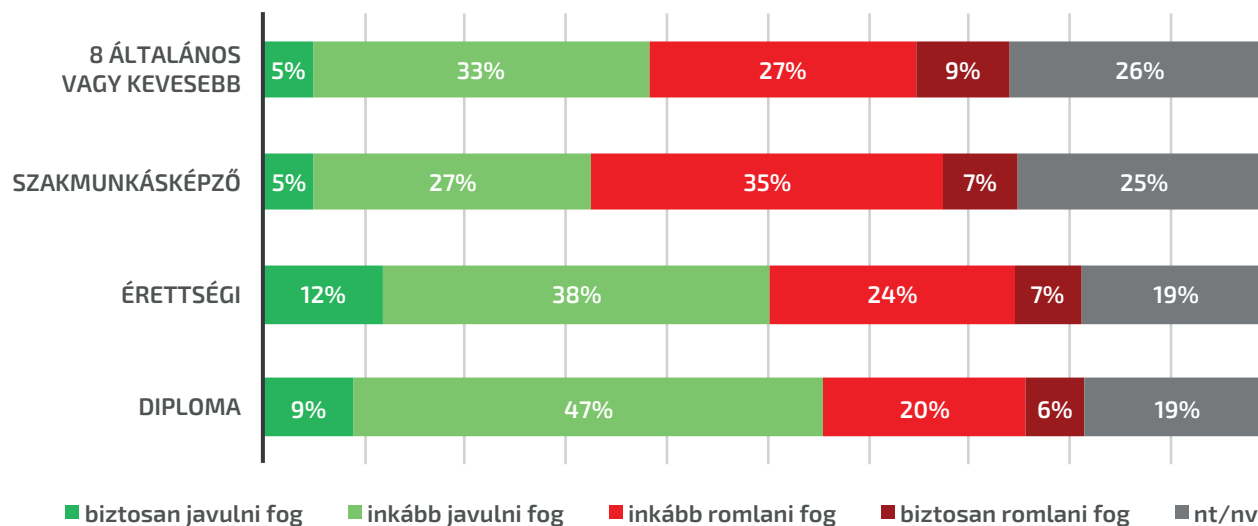
Magyarország helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

Az alacsonyabb végzettségi csoportokban jóval magasabb az ország helyzetének romlására számító válaszadók aránya. A legfeljebb alapfokú végzettségűek között fele-fele arányban pesszimisták és optimisták az emberek (36% vs. 38%), a szakmunkás végzettségűek között többségben vannak a pesszimisták (42% vs. 32%). Ezzel szemben nagy többségben derülátóak az ország hosszú távú jövőjét illetően az emberek mind az érettségizettek (31% vs. 50%), mind a diplomások körében (26% vs. 56%). A legfeljebb szakmunkás végzettségűek negyede, a legalább érettségizettek ötöde nem válaszolt érdemben a kérdésre.

7. ábra

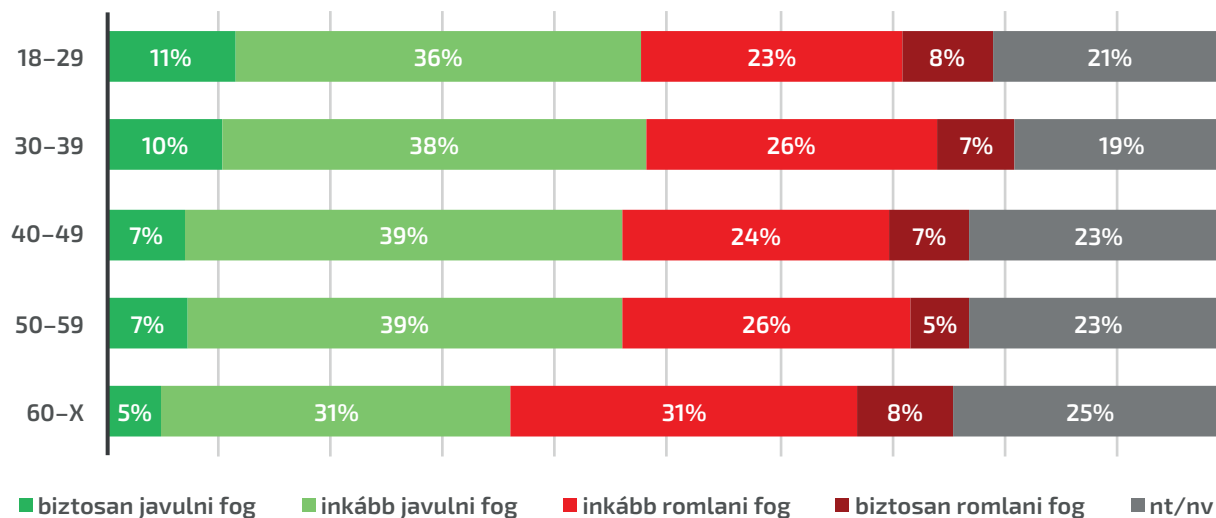
Magyarország helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

A személyes várakozásokhoz hasonlóan az ország jövőjét illetően is egyedül a legidősebb korosztályban vannak többségében a borúlátó válaszadók (39% vs. 36%). Ugyanakkor a többi korosztály között nincsenek nagy különbségek. A 60 év alattiak 46–48%-a szerint javulni fog az ország helyzete a következő 10 évben, 31–33% gondolja ennek az ellenkezőjét.

8. ábra

Magyarország helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

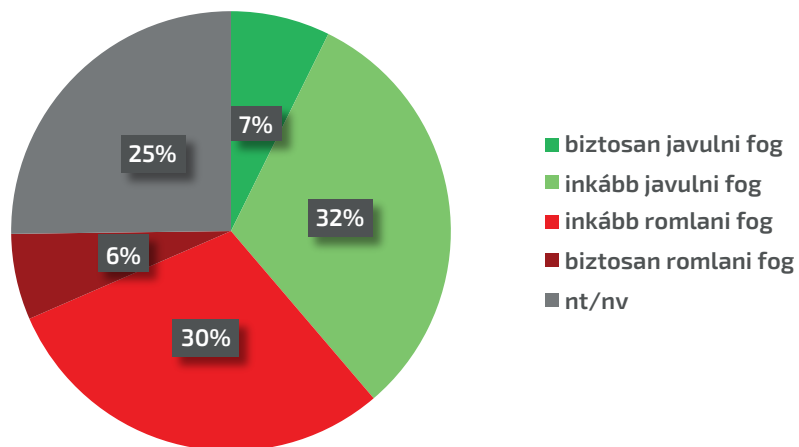

Az Európai Unió jövője

Az EU hosszú távú jövőjével kapcsolatban is hasonló trendeket látunk, mint az előző két kérdésben, de itt egy sokkal kisebb a különbség az optimista és pesszimista válaszadók aránya között. Kis többségben vannak azok, akik az EU jövőjének javulására számítanak (38%). Ettől két ponttal maradnak el az Unió negatív irányba mozdulását váró válaszadók (36%).

9. ábra

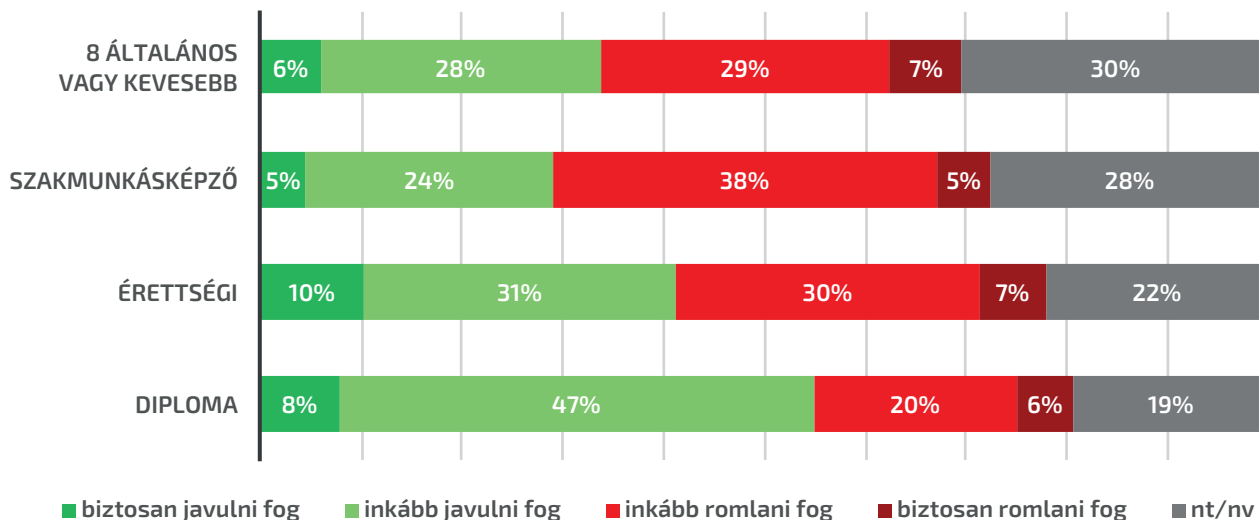
Az Európai Unió helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

A korábbi kérdésekhez hasonlóan az EU jövőjével kapcsolatosan is az alacsonyabb végzettségűek között van kevesebb optimista válaszadó. A borúlátó válaszadók többségben vannak a legfeljebb alapfokú végzettségű (34% vs. 36%) és a szakmunkás végzettségű válaszadók között is (29% vs. 43%). Ezzel ellentétben az optimisták vannak többségben az érettségizettek (41% vs. 37%), és főként a diplomások között is (55% vs. 26%).

10. ábra

Az Európai Unió helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

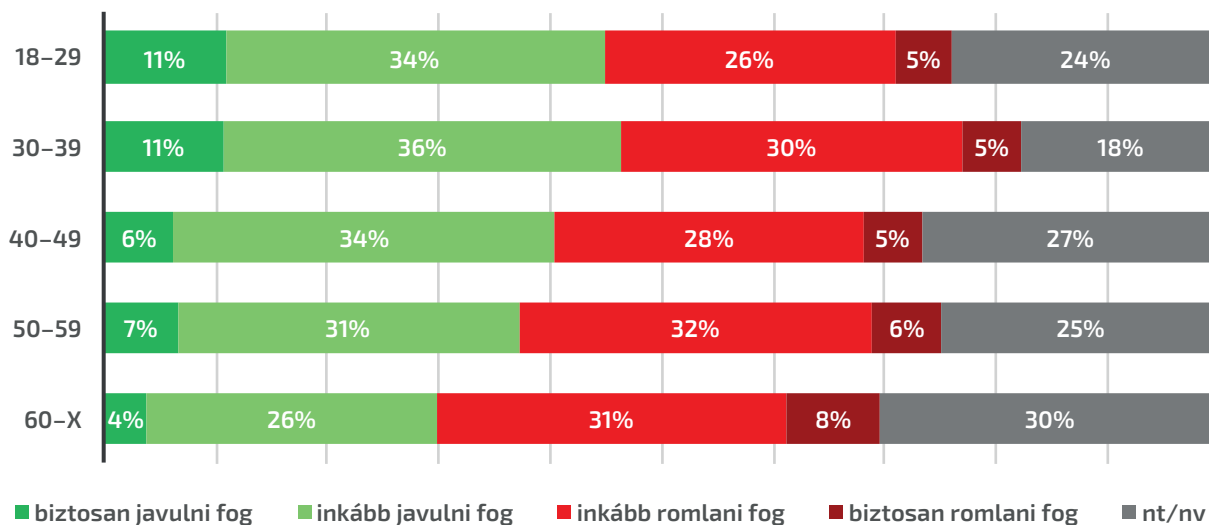

Az EU jövőjét illetően is igaz, hogy az idősebbek hajlamosabbak sötétebben látni a jövőt. A legidősebbek között relatív többségben vannak a pesszimista válaszadók: a 60 év felettiak között tízből négy válaszadó az EU jövőjének hanyatlására, minden harmadik válaszadó javulásra számít. Az 50–59 évesek között kiegyenlített ez az arány (38% optimista, 38% pesszimista). A fiatalabb korosztályokban többségben vannak az optimisták: 7–14 százalékponttal magasabb a pozitív várakozásokkal rendelkező megkérdezettek aránya.

11. ábra

Az Európai Unió helyzete hogyan fog változni a következő 10 évben?

A magyarok különböző várakozásainak összefüggései, lehetséges magyarázói

A magyarok személyes, az ország és az EU jövőjével kapcsolatos várakozásai szorosan összefüggenek egymással, mivel a kérdésekre adott válaszok jelentősen korrelálnak egymással. Ezen belül is elsősorban a személyes várakozások és az ország jövőjével kapcsolatos várakozások között szoros az összefüggés (korreláció=0,78). Ennél valamelyest gyengébb az összefüggés a személyes és EU-s várakozások (korreláció=0,62), valamint az országgal és az EU-val kapcsolatos várakozások között (korreláció=0,66).

Az összes várakozástípust többváltozós statisztikai elemzéssel is vizsgáltuk.¹ Ebben a főbb demográfiai változók lehetséges hatásai mellett azt is elemeztük, hogy az egyéni gazdasági helyzetértékelés hogyan függ össze az egyének pesszimizmusával. Ezt egy másik kérdés alapján vizsgáltuk, amire válaszolva azt árulták el a válaszadók, hogy javult, romlott vagy nem változott az anyagi helyzetük a koronavírus járvány kitörése óta. Ezzel az elemzéssel a vizsgált változók egymásra gyakorolt hatásait ki tudtuk szűrni.

Az iskolázottsági csoportok között a diplomások és a szakmunkás végzettségűek térnek el szignifikánsan a legfeljebb alapfokú végzettségűekhez képest. Utóbbi csoporthoz képest a diplomások kisebb eséllyel lesznek pesszimizmista a saját helyzetükkel (12 százalékponttal) és az EU jövőjével kapcsolatosan (10 százalékponttal). A legfeljebb alapfokú végzettségűekhez képest a szakmunkás végzettségűek azonban már nagyobb eséllyel lesznek pesszimizmista (10 és 12 százalékponttal) Magyarország és az EU jövőjével kapcsolatosan.

A korosztályok között a 30 év alattiaktól egyedül a 60 év feletti csoportja tér el szignifikánsan. A legidősebbekre jellemzőbb a személyes jövőjükkel kapcsolatos pesszimizmus (25 százalékponttal nagyobb az esélyük erre, mint a legfiatalabbaknak). A legidősebbek szintén hajlamosabbak borúlátónak lenni Magyarország és az EU helyzetével kapcsolatosan is, bár itt már kisebb a különbség az esélyek között (14 és 18 százalékpont).

A személyes jövőjükkel kapcsolatosan Budapesten kívül szignifikánsan nagyobb eséllyel pesszimizmista az emberek, mint a fővárosban (12–14 százalékponttal). Magyarország jövőjével kapcsolatosan a megyeszékhelyeken nem, de a kisvárosokban és falvakban szignifikánsan nagyobb eséllyel lesznek borúlátóak az emberek, mint Budapesten (11–11 százalékponttal). Az EU jövőjével kapcsolatosan egyedül a falvak lakóira mondható el, hogy szignifikánsan nagyobb eséllyel borúlátóbbak, mint a fővárosiak (10 százalékponttal).

A koronavírus alatti gazdasági tapasztalatok és a jövőbeli várakozások között is szignifikáns pozitív kapcsolatot találtunk. Az elmúlt egy évben a személyes anyagi helyzetük romlásáról, illetve javulásáról beszámoló válaszadókat azokhoz hasonlítottuk, akik azt mondták, hogy nem változott az anyagi helyzetük. A személyes jövőjükkel kapcsolatosan 11 százalékponttal nagyobb eséllyel pesszimizmista azok, akik azt mondták, hogy romlott az anyagi helyzetük. Ugyanakkor 21 százalékponttal kisebb eséllyel pesszimizmista azon nagyon kevés válaszadó, akik az anyagi helyzetük javulásáról számoltak be az elmúlt egy évben.

1 Ehhez az elemzéshez logit modelleket futtattunk le, melyekben a függő változó a személyes, országra és az EU-ra vonatkozó pesszimizmus volt. A pesszimizmust minden esetben egy bináris változóként koncepcionalizáltuk. Ezt úgy hoztuk létre, hogy 1-esként kódoltuk ezt a változót (pesszimizmista), ha valaki az egyes kérdésekre azt mondta, hogy „inkább romlani fog” vagy „biztosan romlani fog”. 0-ként kódoltuk a változót (optimista), ha valaki „inkább javulni fog” vagy „biztosan javulni fog” választ adott. A modellek alapján becsült átlagos marginális hatások megmutatják, hogy mennyivel nagyobb eséllyel lesznek pesszimizmista az emberek a magyarázó változók hatására. Ezek a hatások nem feltétlenül ok-okozati kapcsolatokat, csupán a változók együttmozgását írják le.

2. Személyes félelmek

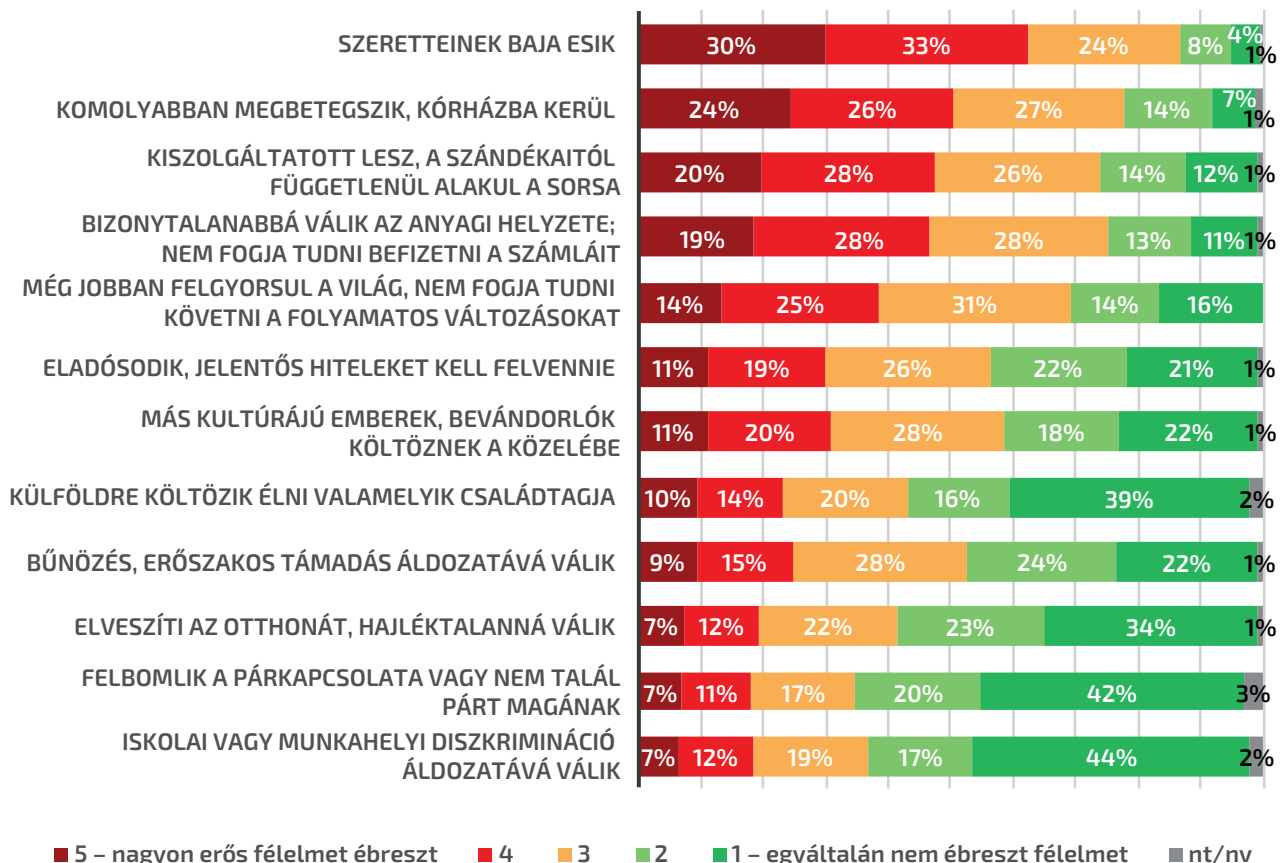
Kutatásunk következő blokkjában azt mértük fel, hogy milyen személyes jellegű félelmei vannak a magyaroknak. A résztvevőknek 12 különböző állítást olvastunk fel és arra kértük őket, hogy mondják el, ezek mennyire ébresztenek bennük félelmet. A válaszokat egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett megadniuk, ahol az 1 azt jelenti, hogy az adott állítás egyáltalán nem okoz félelmet, míg az 5-ös azt, hogy nagyon erős félelmet ébreszt.

A leginkább elterjedt személyes félelem a magyar társadalomban az, hogy a szeretteinknek baja esik: a válaszadók kétharmada tart ettől, ez a megkérdezettek harmadának erősebb, harmadának gyengébb félelme. Ezt a komolyabb megbetegedéstől, kórházba kerüléstől való félelem követi (50%). A megkérdezettek felében félelmet kelt ennek a lehetősége, a válaszadók negyede nagyon komolyan, negyede egy fokkal kevésbé fél ettől.

A személyes félelmek között a harmadik helyen a kiszolgáltatottságtól való félelem áll, 48% tart ettől. A válaszadók 20 százalékában kifejezetten erős, 28 százalékában kissé kevésbé erős félelmet ébreszt annak a lehetősége, hogy a szándékától függetlenül alakul a sorsa. Alig marad el ettől a legelterjedtebb gazdasági jellegű félelem, vagyis annak a veszélye, hogy anyagi bizonytalanság miatt nem fogja tudni az egyén befizetni az számláit (47%). Ez a megkérdezettek 19 százaléka számára nagyon, 28 százalékuk pedig mérsékeltebb félelmet vált ki.

12. ábra

Önben személyesen mennyire ébresztenek félelmet a következő dolgok?

A négy leggyakrabban említett félelem után egy törés mutatkozik. A felgyorsuló világtól már csak a válaszadók 39 százaléka, az eladósodástól 30%, a bevándorlástól 31% tart. A válaszadók közel negyede számára okoz szorongást az, hogy kivándorol valamely családtagja, illetve az, hogy erőszakos támadás áldozatává válik (24%–24%). A lista végén a hajléktalanná válástól való félelem, a párkapcsolat felbomlása vagy sikertelen párkeresés, illetve az iskolai vagy munkahelyi diszkrimináció állnak (18%–19% tart ezektől).

A személyes félelmek közötti összefüggések

Azt is vizsgáltuk, hogy az egyes félelmek intenzitása mennyire függ össze egymással. A lenti ábra a felsorolt félelmekre adott pontszámok közötti korrelációs mátrix. A táblázat azt mutatja, hogy a válaszadók átlagosan mennyire hasonlóan pontozzák a különböző félelmeket.² Minél magasabbak az egyes cellákba lévő értékek (és minél sötétebb piros az adott cella), annál inkább jellemző, hogy együtt mozognak a sorban és oszlopban jelzett félelmek egymással.

A kimagasló korrelációs értékek alapján néhány jól meghatározható félelemcsoport körvonalazódik. A két legelterjedtebb félelemtípus, a szeretteink féltése, valamint a személyes megbetegedés, kórházba kerülés lehetősége közötti együttmozgás említésre méltó. Feltételezhetően mindkettő félelemtípus aktuálisan elsősorban a **korona-vírus-járványhoz kapcsolódó egészségügyi aggodalmakban** gyökerezik. Nem meglepő, hogy ez a kettő félelemtípus vezeti az előbbieken bemutatott listát.

Szintén szembeutó az összefüggés a **gazdasági jellegű félelmek** között. Az anyagi biztonság, az eladósodottság, az otthonvesztés, és a valamivel általánosabb kiszolgáltatottság félelmei erősen korrelálnak egymással. A diszkriminációtól való félelem erősen korrelál az eladósodottsággal és otthonvesztéssel.

Ennél is szorosabban összekapcsolódnak az **egyedüléléhez, társas elszigetelődéshez kötődő félelmek**. Erősen korrelálnak egymással a párkapcsolati egyedüléléhez, a kivándorló családtagokhoz, otthonvesztéshez, és az iskolai vagy munkahelyi diszkriminációhoz kötődő félelmek. Érdekes módon a párkapcsolati egyedüllett félelme és a megkérdezettek szeretteinek féltése között gyenge a kapcsolat. Ennek oka lehet, hogy a szeretteink féltését inkább egy egészségügyi, az egyedüllett lehetőségét inkább szociális jellegű félelemként értelmezik az emberek.

Egy negyedik félelemcsoportot valamiféle **fizikai fenyegetettség érzés**ként lehet azonosítani. Az erőszakos bűncselekményektől való félelem több félelemtípussal is viszonylag szorosan együtt mozog, de ezek közül is kiemelkedik az otthonvesztéstől, diszkriminációtól és bevándorlóktól való félelem.

---

² A táblázatban szereplő értékek egy -1 és +1 közötti skálán helyezkednek el. Ezen a skálán a +1 azt jelentené, hogy teljes mértékben együtt mozog a kétfajta félelemre adott válaszok pontozása. A -1 azt jelentené, hogy teljes mértékben ellentétesen mozog a két érték. A 0-s érték jelentése pedig, hogy semmiféle összefüggés nincs a két változó között.

1. táblázat

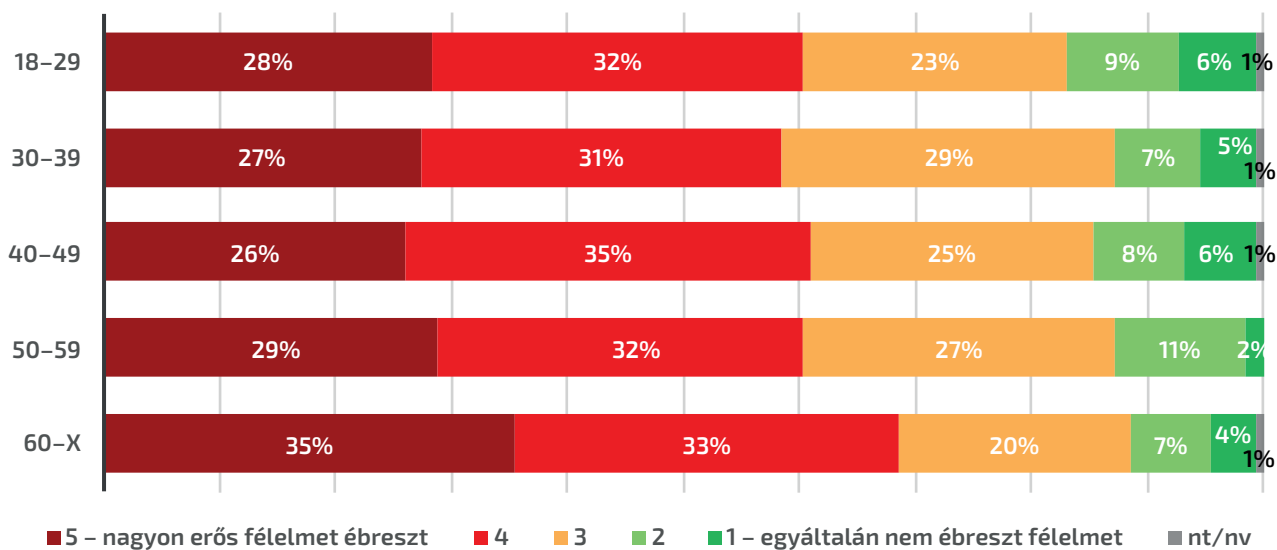
	Bevándorlók	Kivándorol családtagja	Kiszolgáltatottság	Felgyorsult világ	Komoly megbetegedés	Sikertelen párkeresés / Párkapcsolat felbomlik	Szeretteinek baja esik	Anyagi bizonytalanság	Eladósodás	Otthon elvesztése	Diszkrimináció	Erőszakos bűncselekmény
Bevándorlók												
Kivándorol családtagja	0,37											
Kiszolgáltatottság	0,37	0,26										
Felgyorsult világ	0,43	0,30	0,47									
Komoly megbetegedés	0,36	0,23	0,43	0,42								
Sikertelen párkeresés / Párkapcsolat felbomlik	0,37	0,56	0,32	0,32	0,24							
Szeretteinek baja esik	0,30	0,19	0,42	0,36	0,55	0,19						
Anyagi bizonytalanság	0,36	0,27	0,58	0,44	0,36	0,31	0,39					
Eladósodás	0,35	0,41	0,50	0,36	0,30	0,48	0,33	0,60				
Otthon elvesztése	0,41	0,48	0,43	0,39	0,33	0,60	0,29	0,48	0,62			
Diszkrimináció	0,39	0,53	0,38	0,34	0,22	0,61	0,18	0,34	0,50	0,60		
Erőszakos bűncselekmény	0,51	0,45	0,38	0,43	0,42	0,47	0,34	0,43	0,48	0,53	0,52	

Család, barátok féltése

A korcsoportok közül a 60 év felettek mondták kimagasló arányban (68%), hogy félelmet ébreszt bennük a gondolat, hogy a szeretteiknek baja esik. A fiatalabb korcsoportokban valamivel kisebb, de így is mindenütt magas, 58%–61% között volt a félelmükről vallók aránya a kérdésben.

13. ábra

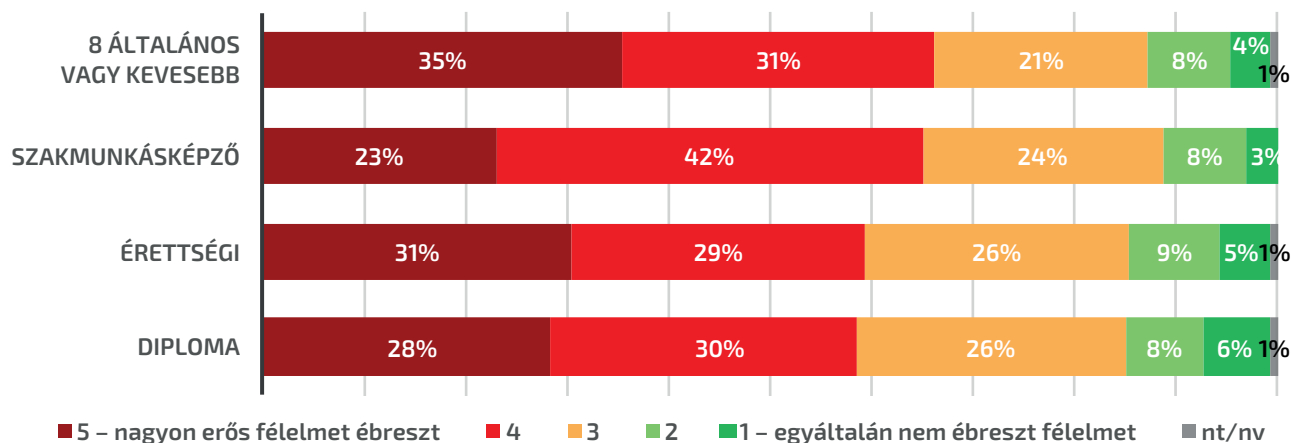
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy szeretteinek baja esik?

Az iskolázottsági bontás is érdekes mintázatot mutat. Az alacsonyabb végzettségű csoportokban ez egy elterjedtebb félelem (65%–66% tart ettől), a legalább érettségizettek között valamelyest kisebb az aggódó válaszadók aránya (58%–60%).

14. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy szeretteinek baja esik?

Többszörös statisztikai elemzés³ alapján az életkori mintázat szignifikáns marad, a 60 év felettieknek 8 százalékponttal nagyobb eséllyel félelme az, hogy a szeretteinek baja esik, mint a 30 év alattiaknak. Az iskolázottsági csoportok közötti különbség azonban már nem lesz szignifikáns, ha kiszűrjük a politikai hovatartozás és más demográfiai tényezők hatását. Az elemzés ugyanakkor fényt derít egy szignifikáns különbségre a településtípusok között. A kisvárosokban 12 százalékponttal kisebb eséllyel lesz jellemző az emberekre ez a típusú félelem, mint Budapesten. A nőkre szintén jellemzőbb a szeretteik féltése, mint a férfiakra (5 százalékponttal nagyobb esély). Továbbá az anyagi helyzet hatása is szignifikáns: 6 százalékponttal nagyobb eséllyel kelt félelmet ennek a veszélynek a lehetősége azokban, akiknek romlott az anyagi helyzete, mint azoknak, akiknek nem változott.

3 Szintén logit modelleket futtattunk, az eredményváltozó az adott típusú félelmet kifejező bináris változó. Ez 1-es értéket vesz fel (félelmet ébreszt), amennyiben a válaszadó 5 vagy 4 ponttal értékelte az adott kérdést. A változó 0-s értéket vesz fel (nem ébreszt félelmet), amennyiben 4-nél kisebb pontot adott az adott félelmetípusra.

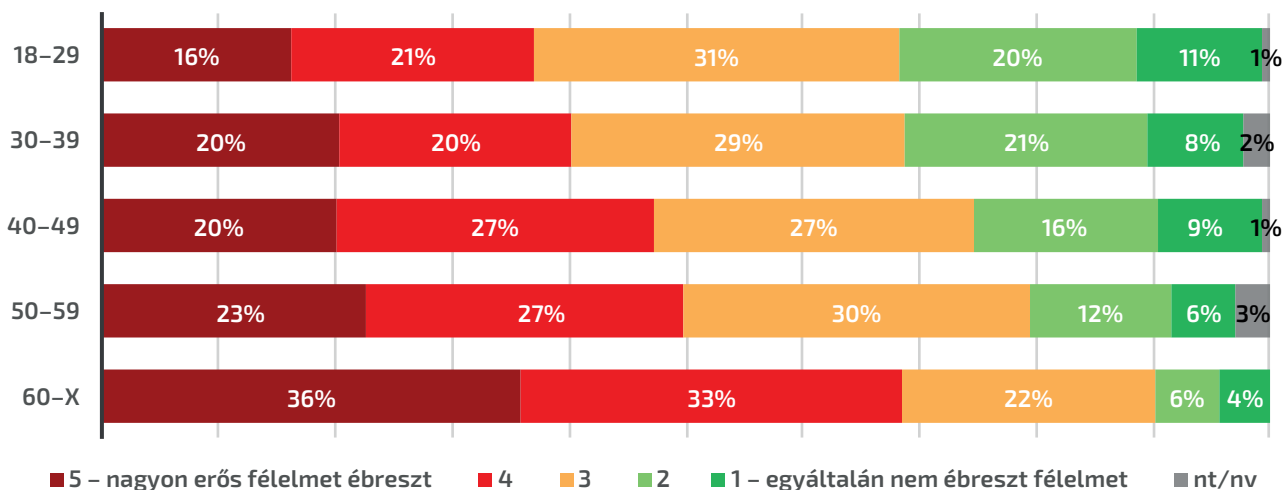
Betegségetől való félelem

A megbetegedéstől való félelem még látványosabb életkori mintázatot mutat. A 30 év alattiak körében csak 37% félelme a kórházba kerülés lehetősége, a középső korosztályokban sorrendben 40%, 47% és 50% ez az arány, míg a legidősebbek között ennél is magasabb, 69%. A többváltozós elemzés alapján is szignifikánsan nagyobb eséllyel ébresztett félelmet a megbetegedés veszélye az összes 30 évnél idősebb csoportnál, mint a legfiatalabb korosztályban.

Ez a trend járványmentes időkben is érthető, de a koronavírus idején különösen logikus, és összhangban van az áprilisban megjelent, „Koronavírus és válságkezelés” című tanulmányunk megállapításaival, miszerint az idősebbek lényegesen jobban tartanak a koronavírus megbetegedés következményeitől. Vélhetően a mostani egészségügyi vészhelyzettől függetlenül is felfedezhető lenne egy életkori mintázat, de feltételezhető, hogy a járvány felerősítette a generációk közötti különbségeket az egészségügyi félelmeket illetően.

15. ábra

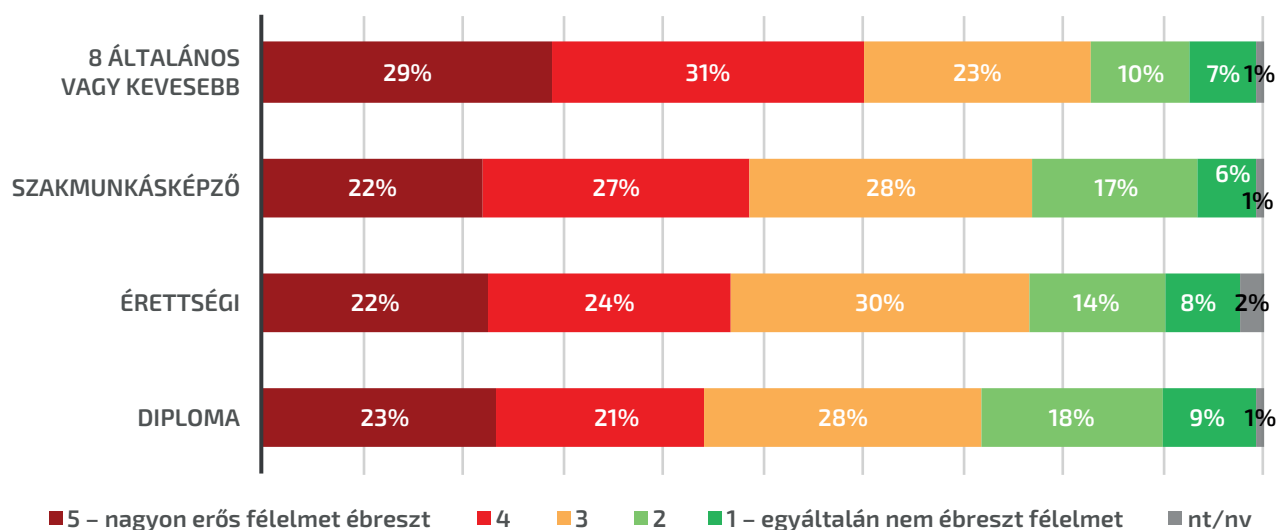
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy komolyabban megbetegszik, kórházba kerül?

Az iskolázottsági csoportok között az alacsonyabb végzettségűek felé haladva trendszerűen növekszik a megbetegedés lehetőségétől félelmet érző válaszadók aránya. A legalább középfokú végzettségű válaszadói csoportokban az emberek kevesebb, mint fele számolt be erről a félelméről (44%–49%). Ezzel szemben a legfeljebb alacsonyfokú végzettségűek között 10-ből 6 válaszadónak erősebb vagy gyengébb félelme volt a komoly megbetegedés.

16. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy komolyabban megbetegszik, kórházba kerül?

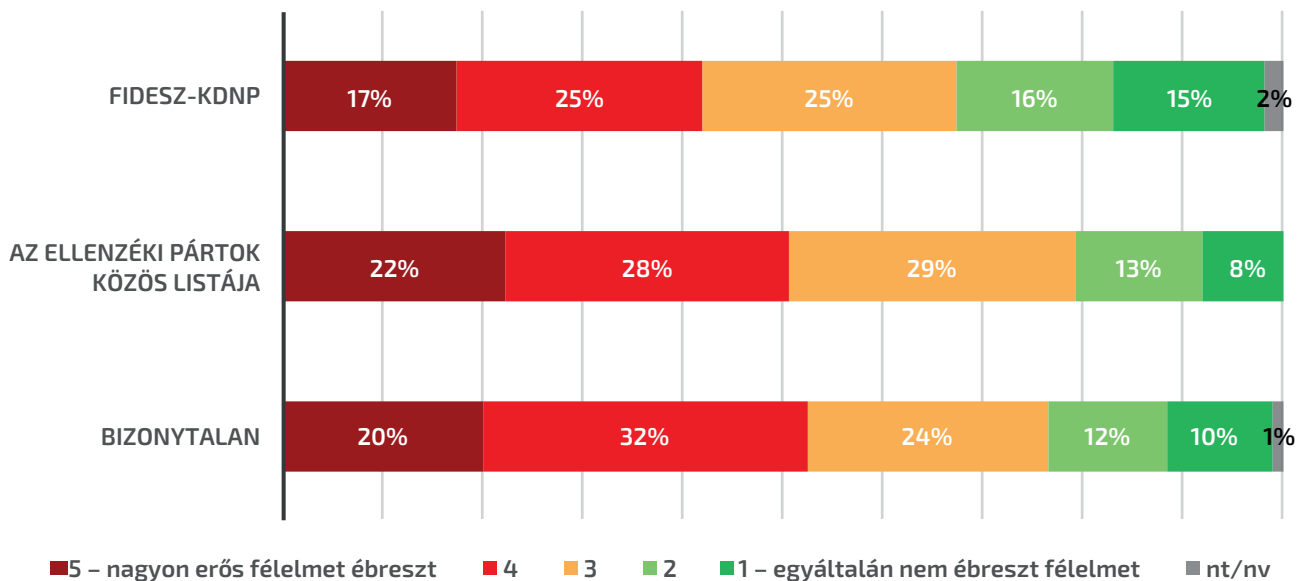

Kiszolgáltatottságtól való félelem

A kiszolgáltatottságtól való félelem esetében a politikai csoportok között mutatkoznak látható különbségek. A kormánypárti válaszadók 42 százalékában kelt gyengébb vagy erősebb félelmet a kiszolgáltatottság gondolata, 31 százalék számára pedig inkább nem, vagy egyáltalán kelt félelmet. Ezzel szemben az ellenzéki és bizonytalan szavazók felének ez félelmetes gondolat (50%, illetve 52%), és csupán ötödük számára nem félelmetes (21%, illetve 22%). Ezek a különbségek többváltozós elemzésben is szignifikánsak. A személyes gazdasági helyzetértékelésnek is fontos szerepe van: 11 százalékponttal nagyobb eséllyel kelt félelmet a kiszolgáltatottság lehetősége azok számára, akiknek romlott az anyagi helyzete az elmúlt egy évben, mint akiknek nem változott.

17. ábra

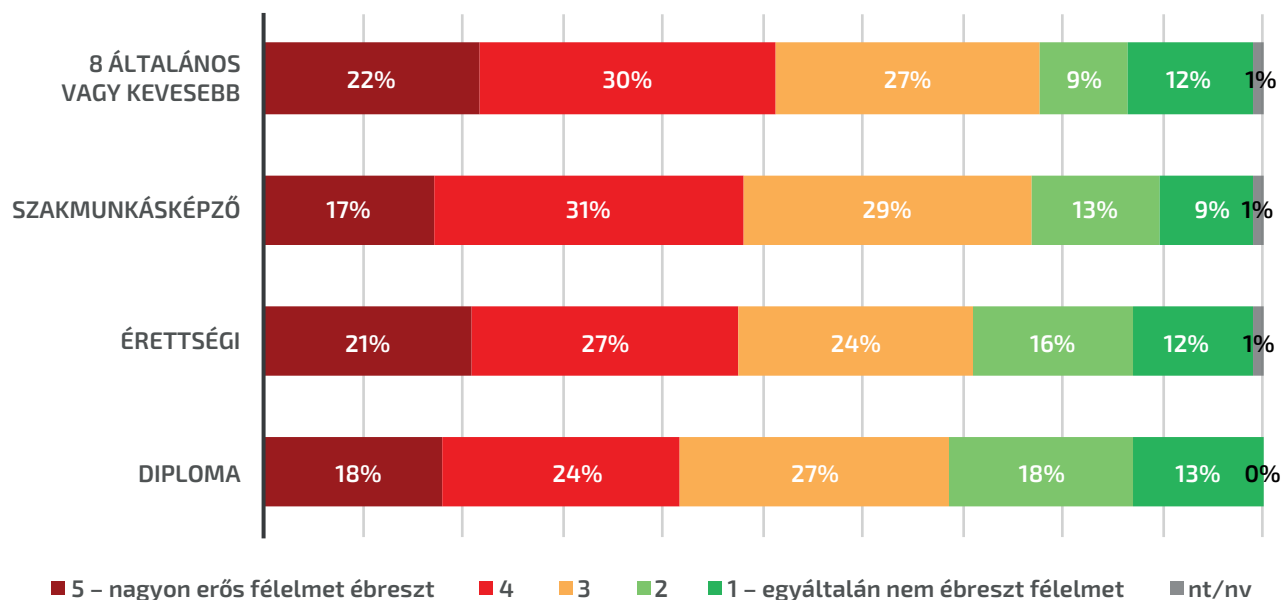
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy kiszolgáltatott lesz, a szándékaitól függetlenül alakul a sorsa?

Az iskolázottsági csoportok között is érdemi különbség mutatkozik. A legfeljebb alapfokú végzettségűek több mint fele (52%) számára félelmetes a kiszolgáltatottság gondolata. A szakmunkás és érettségizett megkérdezettek között 48%–48%, a diplomások között 42% volt ez az arány. A többváltozós elemzés alapján a legalacsonyabb végzettségi szinthez képest a diplomás válaszadók térnek el szignifikánsan, 9 százalékponttal kisebb eséllyel lesz rájuk jellemző ez a félelemtípus.

18. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy kiszolgáltatott lesz, a szándékaitól függetlenül alakul a sorsa?

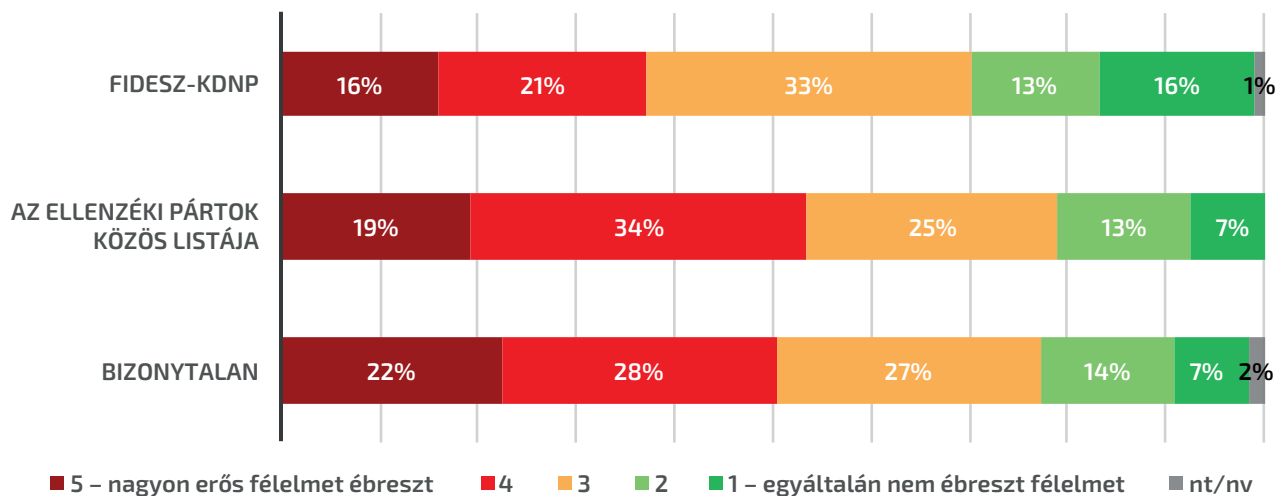

Anyagi bizonytalanságtól való félelem

A politikai csoportok közötti különbségek különösen látványosak az anyagi bizonytalansághoz kötődő aggodalmak esetén. A kormánypártiak csupán 37 százalékának volt gyengébb vagy erősebb félelme, hogy nem tudja fizetni a számláit. Az ellenzéki és bizonytalan válaszadók több mint felére volt ugyanez elmondható (53% és 50%). Ezek a különbségek a demográfiai és anyagi helyzetértékelés hatását kiszűrve is szignifikánsak voltak, vagyis vélhetően nem valamiféle összetételi hatás áll a mintázat mögött. A többváltozós elemzés alapján az ellenzékieknek 15 százalékponttal, a bizonytalanoknak 11 százalékponttal nagyobb eséllyel vannak ilyen félelmei, mint a fideszeseknek.

19. ábra

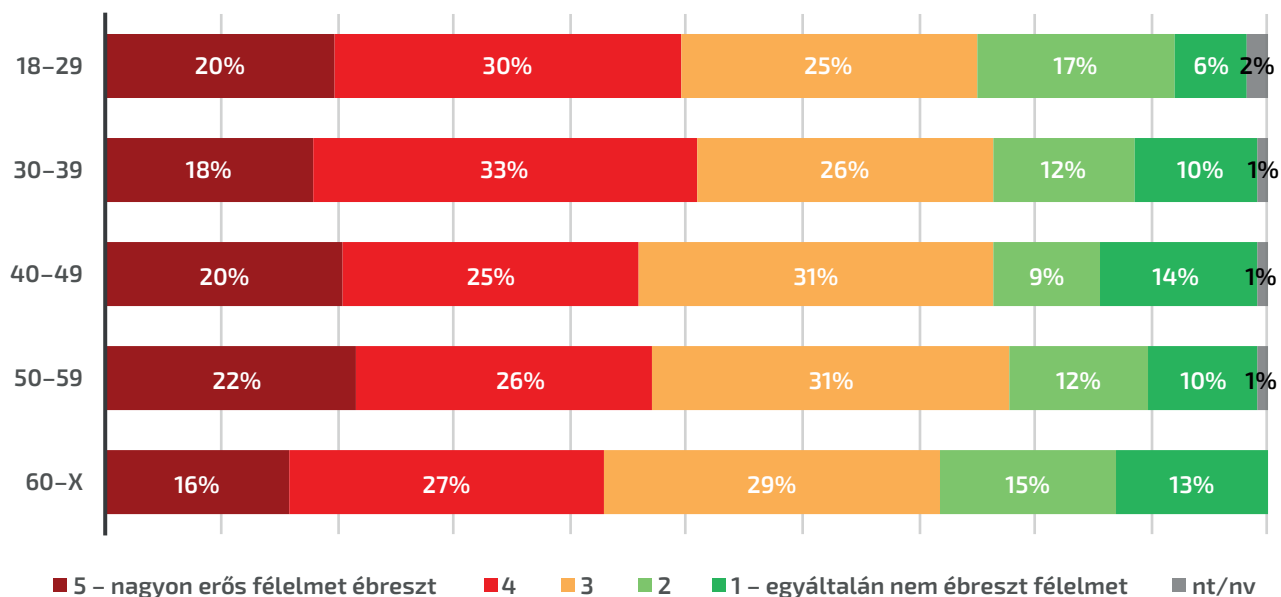
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy bizonytalanabbá válik az anyagi helyzete, nem fogja tudni befizetni a számláit?

Az életkori bontás azt mutatja, hogy leginkább a 40 év alatti korcsoportok számára félelmetes az anyagi bizonytalanság veszélye (50%-51%), de a középkorúak ettől alig maradnak el, 45 és 48 százaléknak ez gyengébb vagy erősebb félelme. A 60 év felettiekre a legkevésbé jellemző ez a félelemtípus, de körükben is jelentős (43% tart ettől). A többváltozós elemzés alapján csak a legidősebbek csoportja tér el szignifikánsan a legfiatalabb korcsoporttól (9 százalékponttal kisebb eséllyel van egzisztenciális félelmük).

20. ábra

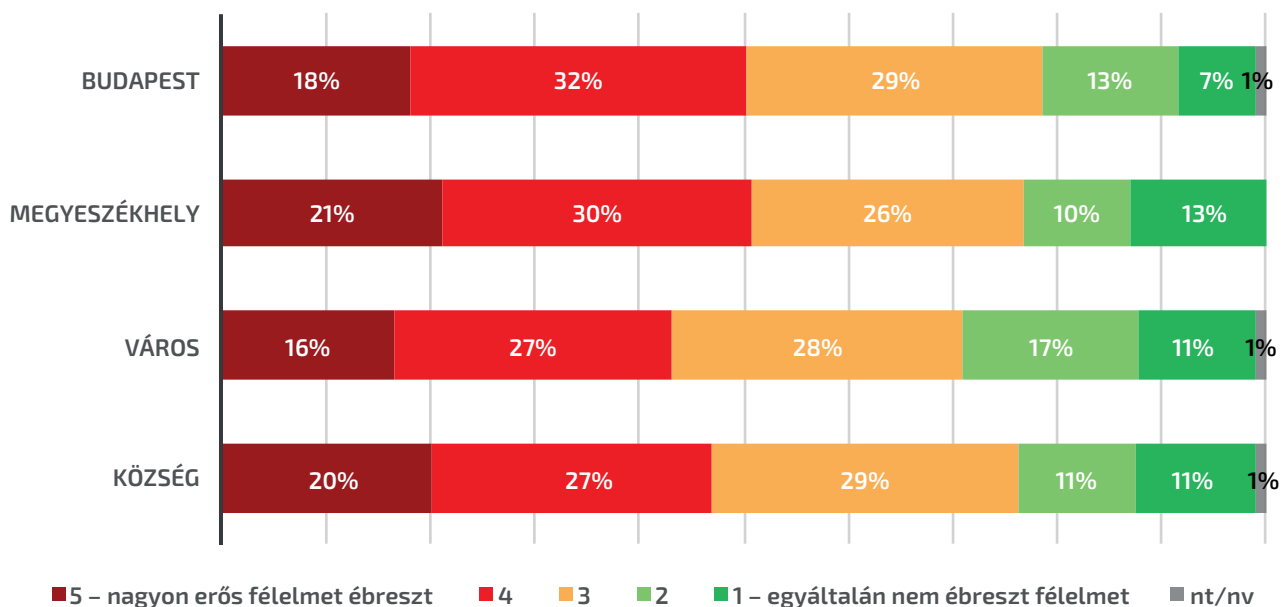
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy bizonytalanabbá válik az anyagi helyzete, nem fogja tudni befizetni a számláit?

Ennél a kérdésnél a lakóhely szerinti csoportok között is látható különbségek vannak. A kisvárosokban kevesebb válaszadóban ébreszt félelmet az anyagi bizonytalanság (43%), a többi településkategóriában ez az érték valamelyest magasabb (falvakban 47%, nagyvárosokban 50-51%). A többi kontrollváltozó hatását is kiszűrve a kisvárosok térnek el egyedül szignifikánsan a fővárostól (9 százalékponttal nagyobb eséllyel vannak anyagi félelmei a kisvárosiaknak).

21. ábra

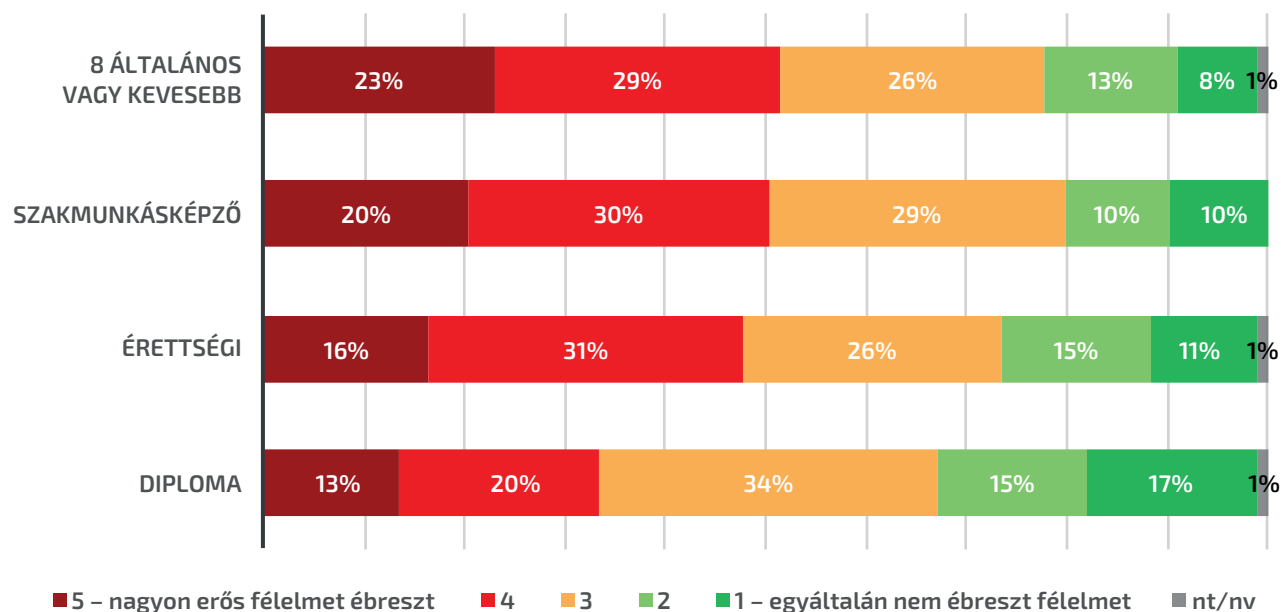
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy bizonytalanabbá válik az anyagi helyzete, nem fogja tudni befizetni a számláit?

Az iskolázottsági csoportok közül a diplomások körében vált ki legkevésbé félelmet az anyagi bizonytalanság (33% számára okoz félelmet). Az alacsonyabb végzettségi kategóriákon belül ennél 14–19 százalékponttal nagyobb arányban (47–52%) félnek a komoly anyagi nehézségek lehetőségétől. Az egyéb demográfiai, politikai és gazdasági helyzetértékelés hatásait kiszűrve is szignifikánsan (22 százalékponttal) kisebb eséllyel jellemző a diplomásokra ez a félelem, mint a legfeljebb alapfokú végzettségűekre.

22. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy bizonytalanabbá válik az anyagi helyzete, nem fogja tudni befizetni a számláit?

A retrospektív anyagi helyzetértékelés is szignifikánsan összefügg az anyagi bizonytalanság félelmével. Azoknak, akiknek romlott az anyagi helyzete az elmúlt évben, 13 százalékponttal nagyobb eséllyel lesznek ilyen félelmei, mint akiknek nem változott az anyagi helyzete. Azokra viszont, akiknek javult az anyagi helyzete, 18 százalékponttal kisebb eséllyel lesz jellemző ez az aggodalom.

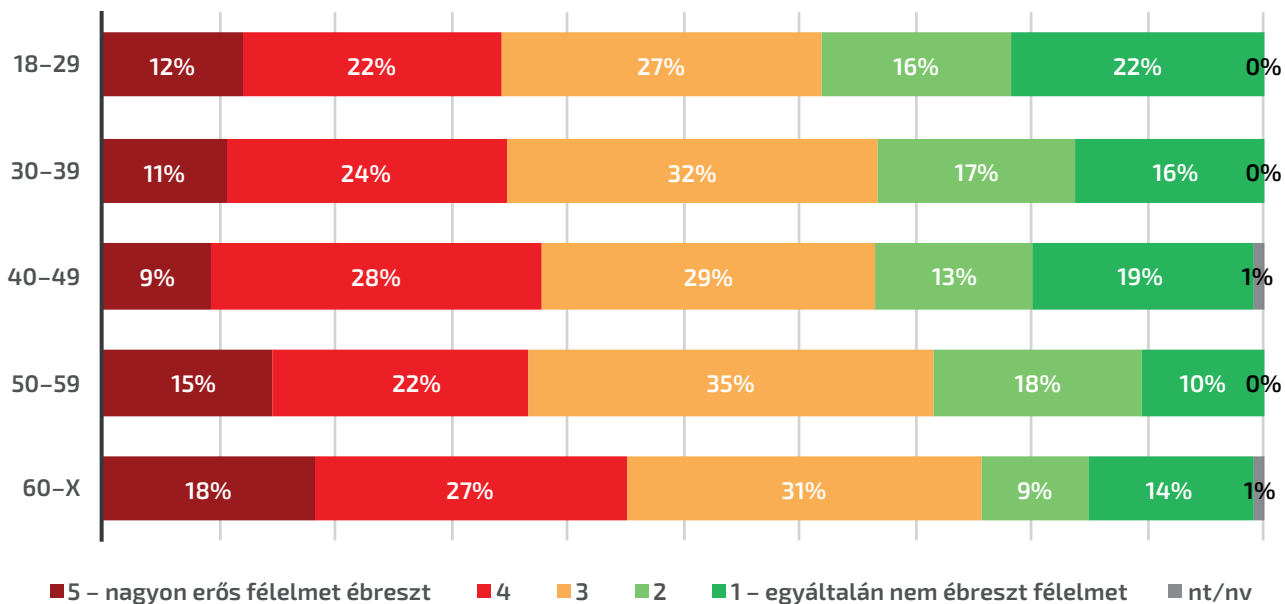

Felgyorsuló világ

A világ változásaitól való félelem a leginkább a legidősebb korosztályra jellemző. A 60 év felettiek 45 százalékának gyengébb vagy erősebb félelme, hogy nem fogja tudni követni a változásokat. A fiatalabb korosztályokban ennél alacsonyabb, 34%–37% közötti ugyanez az arány. A 60 év feletti korcsoport eltérése a kontroll változók hatását kiszűrve is szignifikáns marad: 9 százalékponttal nagyobb eséllyel lesznek a legidősebbeknek ilyen félelmei, mint a 30 év alattiaknak.

23. ábra

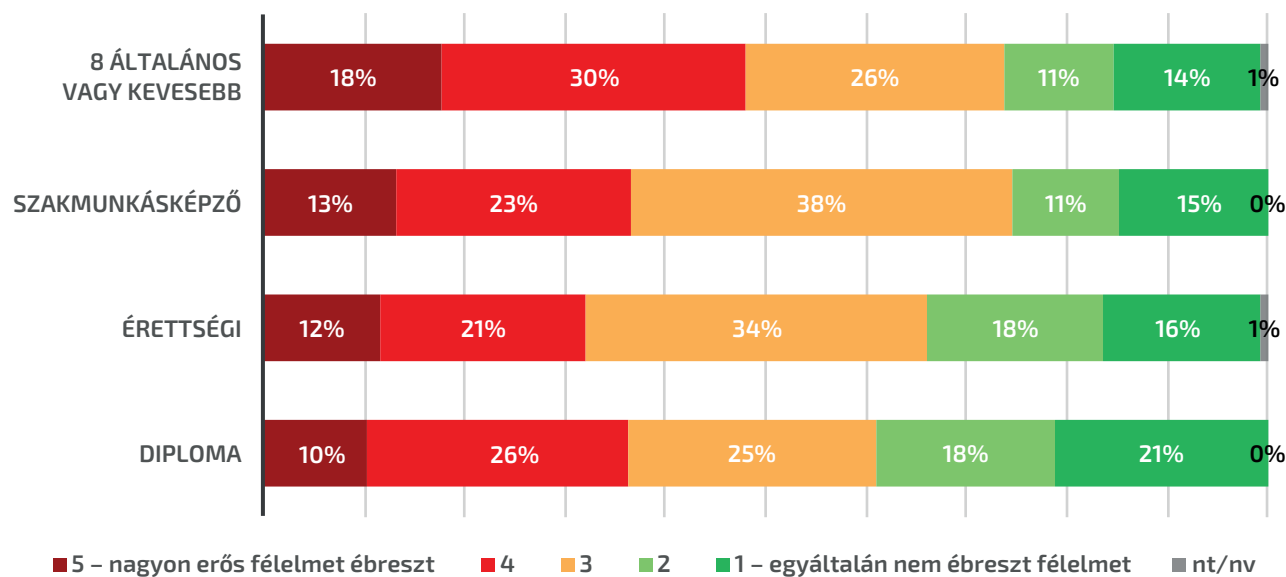
Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy még jobban felgyorsul a világ, nem fogja tudni követni a folyamatos változásokat?

A végzettségi bontás azt mutatja, hogy leginkább a legfeljebb 8 általánost végzettekre jellemző ez a félelem. A legelső végzettségi kategóriában az emberek közel felében (48%) aggodalmat kelt a felgyorsuló világ gondolata. A magasabb iskolázottsági csoportokban 33%–36% ez az arány. Ez a többváltozós elemzésben is szignifikáns marad: 9–13 százalékponttal kisebb eséllyel tartanak a lemaradástól a magasabb képzettségűek, mint a maximum 8 általánost végzettek.

24. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy még jobban felgyorsul a világ, nem fogja tudni követni a folyamatos változásokat?

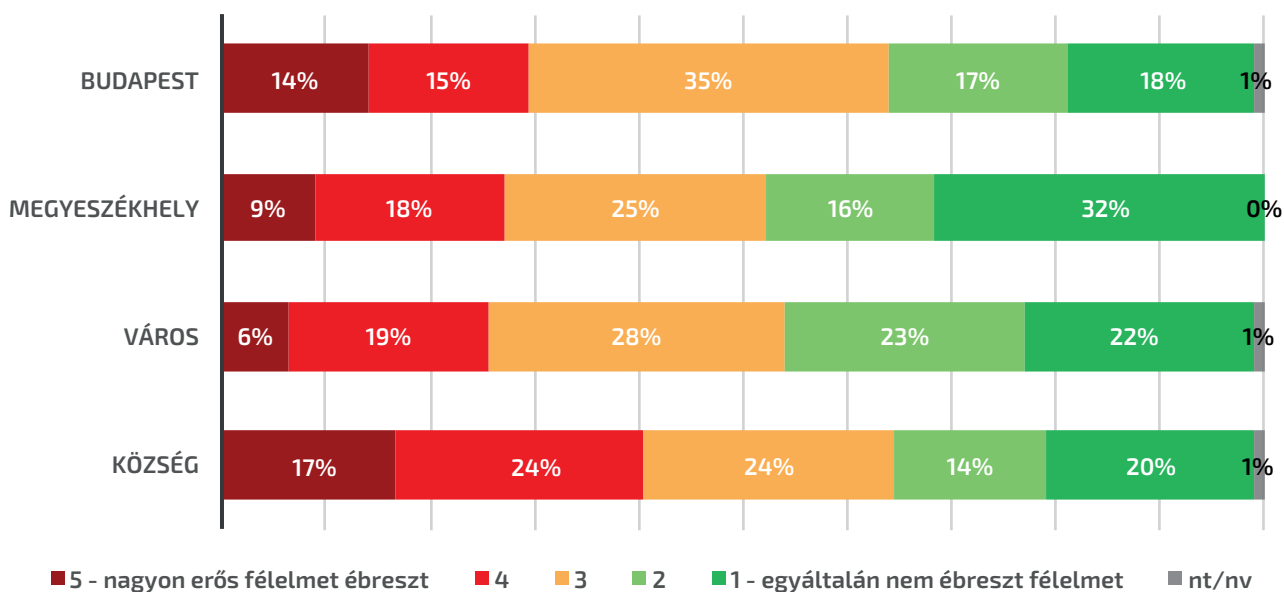

Bevándorlás

A kevésbé elterjedt aggodalmak közül a bevándorlástól való félelmet vizsgáltuk demográfiai bontásban. Szembetűnő, hogy 2021-ben a városokban nagyon kevés ember számára okoz félelmet (25%–29%), hogy más kultúrájú emberek, bevándorlók költöznek a közelébe. Ezzel szemben egyedül a falvakban van kiugróan sok válaszadó (41%), akik számára ez egy ijesztő lehetőség. Ez a politikai és más demográfiai hatások kiszűrését követően is szignifikáns marad, a falvakban 10 százalékponttal nagyobb eséllyel tartanak ettől, mint Budapesten.

25. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyes félelmet, hogy más kultúrájú emberek, bevándorlók költöznek a közelébe?

3. Magyarország problématerképe 2021-ben

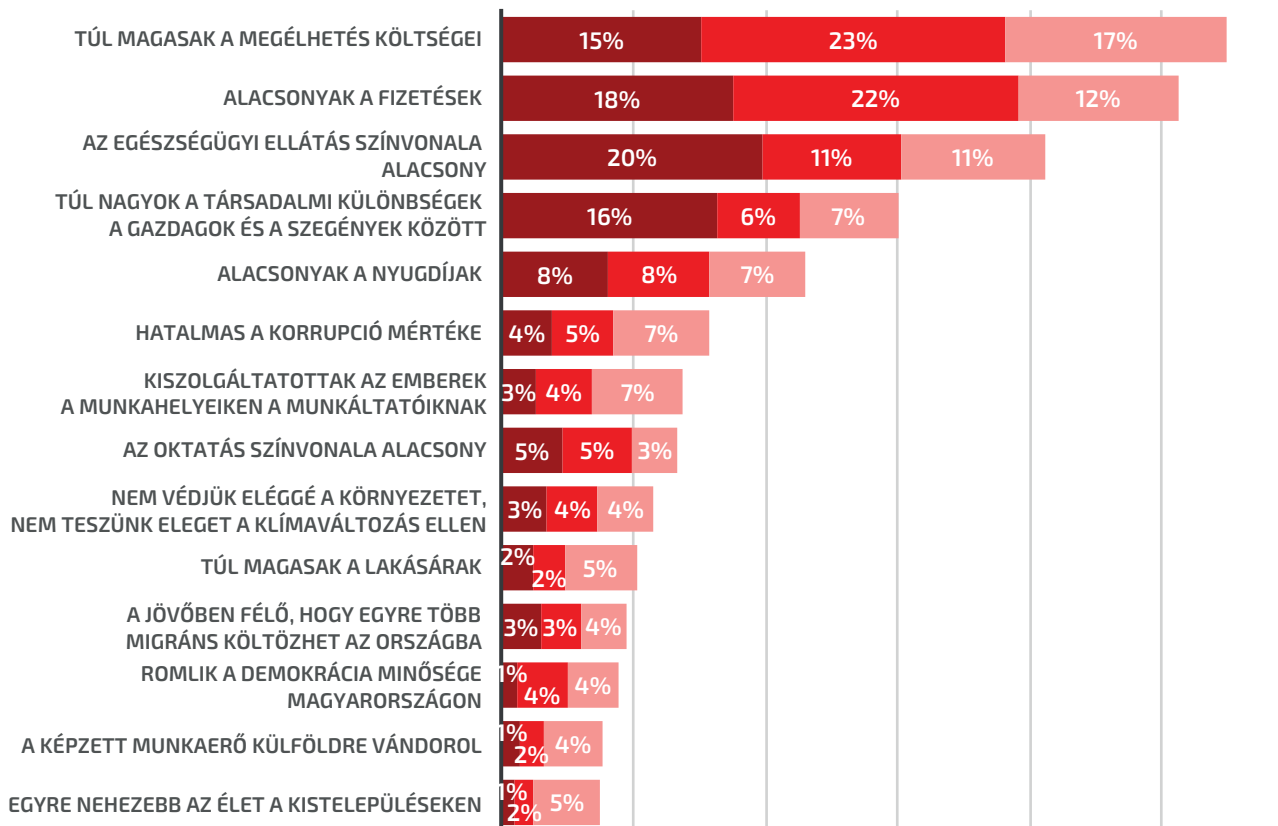

A kutatásunk következő blokkjában felmértük, hogy mely ügyeket tartják a magyarok a legfontosabb problémáknak. Az alábbi ábrán felsorolt 14 különböző magyarországi probléma közül a válaszadóknak a személyes megítélésük szerint legnagyobb három problémát kellett kiválasztaniuk. A válság súlyosságát jelzi, hogy a leggyakrabban említett első öt problémából négy gazdasági jellegű, illetve a megélhetéshez kapcsolódik. A megélhetés magas költségeit említették a legtöbben, a megkérdezettek 55 százaléka nevezte meg ezt a problémát. Az alacsony fizetések ügye ettől nem sokkal maradt el, ezt a problémát 52 százalék említette meg. Az egészségügy helyzete fért még fel a dobogóra (42%).

Az első három probléma után egy törés következik. Negyedik helyen az egyenlőtlenségek problémája áll, ezt már kevesebb, mint a válaszadók harmada nevezte meg (29%). A megkérdezettek több mint ötöde (23%) nevezte meg az alacsony nyugdíjak problémáját. Ezt a korrupció (16%), a munkáltatóknak való kiszolgáltatottság (14%) és az oktatás (13%) témái követik. A válaszadók tizede számára kiemelt problémát jelent a környezetvédelemmel és klímavédelemmel kapcsolatos fellépés gyengesége, a magas lakásárak, a bevándorlás és a demokrácia minősége. A lista végén a kistelepülési élet nehézségei (8% említette) és a kivándorlás állnak (7% említette).

26. ábra

Ön melyik hármat tartja ezek közül a legnagyobb problémának Magyarországon?

A problémalisták politikai bontásban

A problémalistát a kormánypárti, ellenzéki és bizonytalan szavazók almintáin is áttekintettük. Az első öt probléma az összes politikai csoportban ugyanaz, és majdnem teljes mértékben egyezik ezek sorrendje is. Az egyetlen különbség, hogy az ellenzékiek között az első két probléma (megélhetés költségei és fizetések) fordított sorrendben van, mint a többi csoportban.

A kevésbé gyakran említett problémák sorrendjében azonban már vannak jelentősebb különbségek. A teljes népeségre vonatkozó adatokkal szemben a kormánypárti válaszadók listájának hatodik helyén nem a korrupció, hanem a gyenge környezetvédelem áll (17% említette, 6 százalékponttal többen, mint az összes válaszadó). A bevándorlás is fontosabb a kormánypártiaknak, mint az átlagnak (16%, +6 százalékpont), és a kivándorlás is fontosabb probléma a fideszeseknek (11%, +4 százalékpont). Az oktatást valamelyest kevesebben említették a kormánypártiak (10%, –3 százalékpont), a lakásárak és falusi élet említése nem tér el jelentősen az átlagtól. Ugyanakkor nem meglepő, hogy a kormánypártiak körében a lista végére szorulnak a korrupcióval (6%, –10 százalékpont) és a demokrácia minőségével kapcsolatos aggályok (6%, –3 százalékpont).

A kormánypártiakkal ellentétben az ellenzéki válaszadók körében a korrupció a hatodik helyen maradt a listán, magas megnevezési aránnyal (23%, 7 százalékponttal többen említették, mint az összesített arány). Átlagnál magasabb arányban említették az ellenzékiek az oktatás alacsony színvonalát (18%, +5 százalékpont) és a demokratikus lejtmenetet (13%, +4 százalékpont) is. A kivándorlás kérdése az ellenzékiek körében a lista végére szorult (4%, –3 százalékpont). A többi probléma megnevezési aránya nem tért el jelentősen (legfeljebb 2 százalékponttal) az átlagtól.

A bizonytalan szavazók körében is hatodik a korrupció problémája a listán (18% említés, 2 százalékponttal az összesített arány felett), ugyanakkor 5 százalékponttal kevesebben említették ezt a problémát, mint az ellenzéki válaszadók. A munkáltatóknak való kiszolgáltatottságot itt is az átlaggal azonos arányban említették (14%).

A lakásárak problémáját a bizonytalan szavazók hasonló arányban említették, mint a kormánypártiak (12%), 3 százalékponttal többen, mint az átlag, és 4 százalékponttal többen, mint az ellenzékiek. Az oktatás problémáját szintén a fideszesekhez hasonló arányban említették (10%), 3 százalékponttal az átlag és 8 százalékponttal az ellenzéki említési arány alatt.

A falusi élet nehézségeit és a kivándorlást az átlagnak megfelelő arányban említették a bizonytalanok. Talán nem meglepő, hogy az ingadozók listájának a végén a kormány és az ellenzék számára fontos szimbolikus témákat talá-

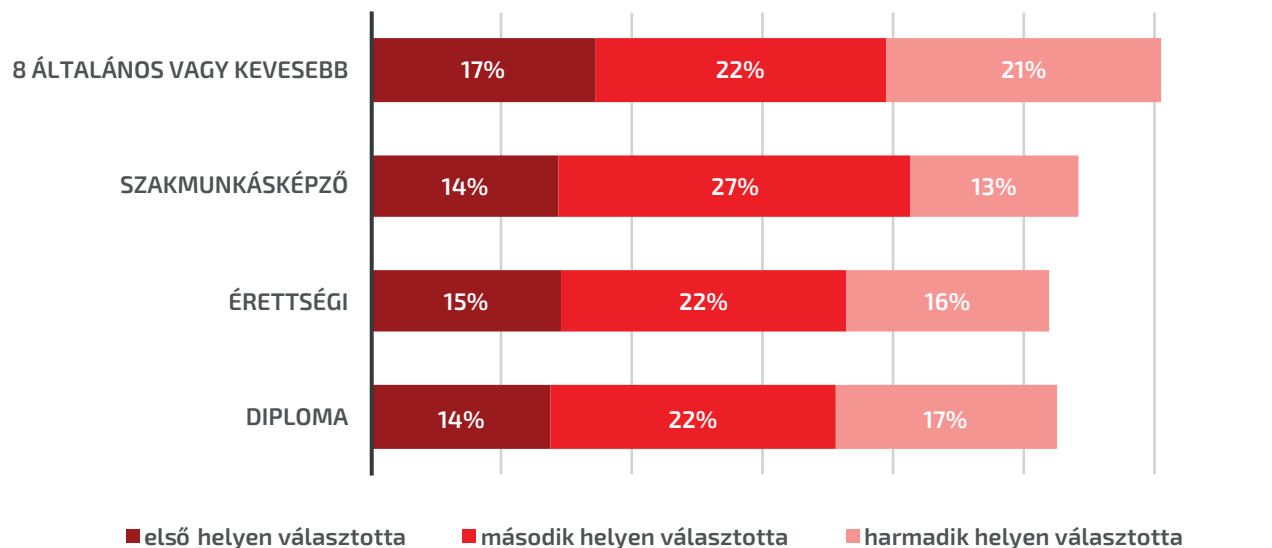
lunk: a migrációt és a demokrácia minőségének problémáját. A bevándorlást csak 4 százalék említette, ami 6 százalékponttal az átlagos és 11 százalékponttal a fideszes említés alatti arány. A demokratikus hiányosságokat pedig csak a bizonytalanok 5 százaléka említette, 5 százalékponttal lemaradva az átlagtól, 9 százalékponttal pedig az ellenzékiektől.

A megélhetési nehézségek problémája

Habár az összes demográfiai csoportban nagyrészt megegyeznek a főbb problémák, ezeknek az említési arányai között is vannak érdekes különbségek. A megélhetési kérdéseknél az iskolázottsági bontás egy egyenlőtlenségi mintázatra mutat rá. A legalacsonyabb végzettségi csoportban tízből hat válaszadó nevezte meg ezt a problémát. A magasabb képzettségi kategóriákban 6-7 százalékponttal alacsonyabb volt az említési arány, de körükben is jelentős, 50% feletti.

27. ábra

Túl magasak a megélhetés költségei

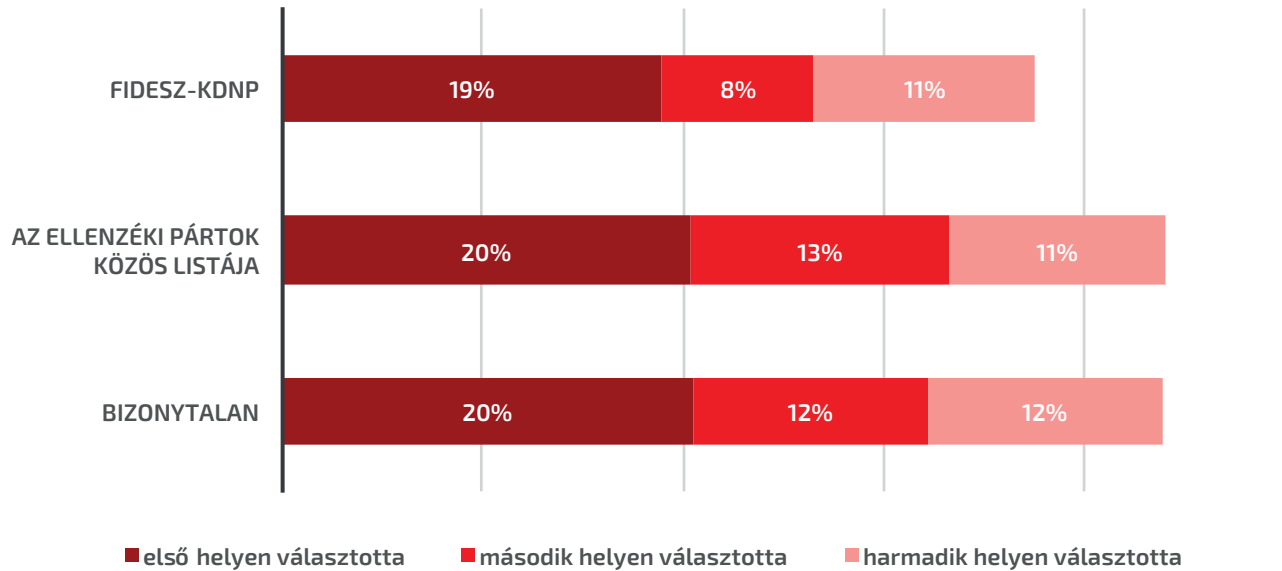

Az egészségügyi ellátás problémája

Az egészségügyi ellátás alacsony minőségét (6 százalékponttal) kevesebben emelték ki a kormánypárt támogatói közül. A fideszesek 38 százaléká, az ellenzékiek és bizonytalanok 44%-44% nevezte meg ezt a problémát.

28. ábra

Az egészségügyi ellátás színvonala alacsony

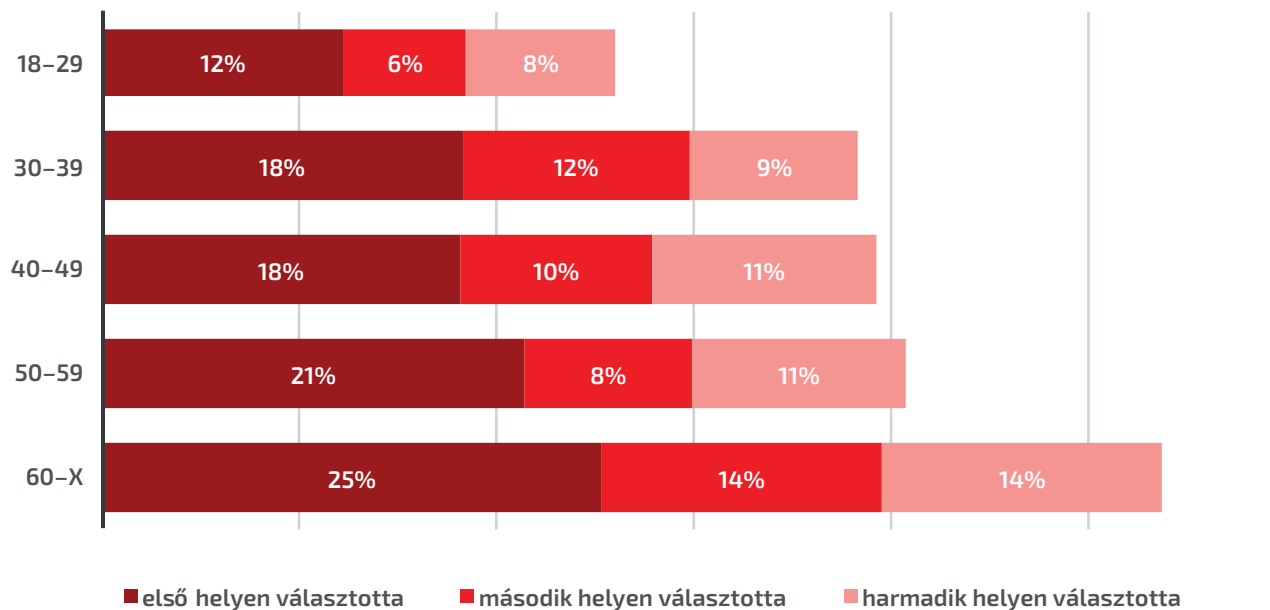

A kormánypárti és nem kormánypárti válaszadók közötti különbség annak ellenére fennáll, hogy a kormánypártiak között több idős szavazó van, az idősebbek pedig egyértelműen magasabb arányban említik meg az egészségügy problémáját. Míg a 30 év alattiaknak csak a negyede (26%) emelte ki ezt a problémát, addig a középső korcsoportokban már 39%-40%, a legidősebbek között pedig már 53% volt az említési arány.

29. ábra

Az egészségügyi ellátás színvonala alacsony

4. Magyarország jövőjével kapcsolatos félelmek

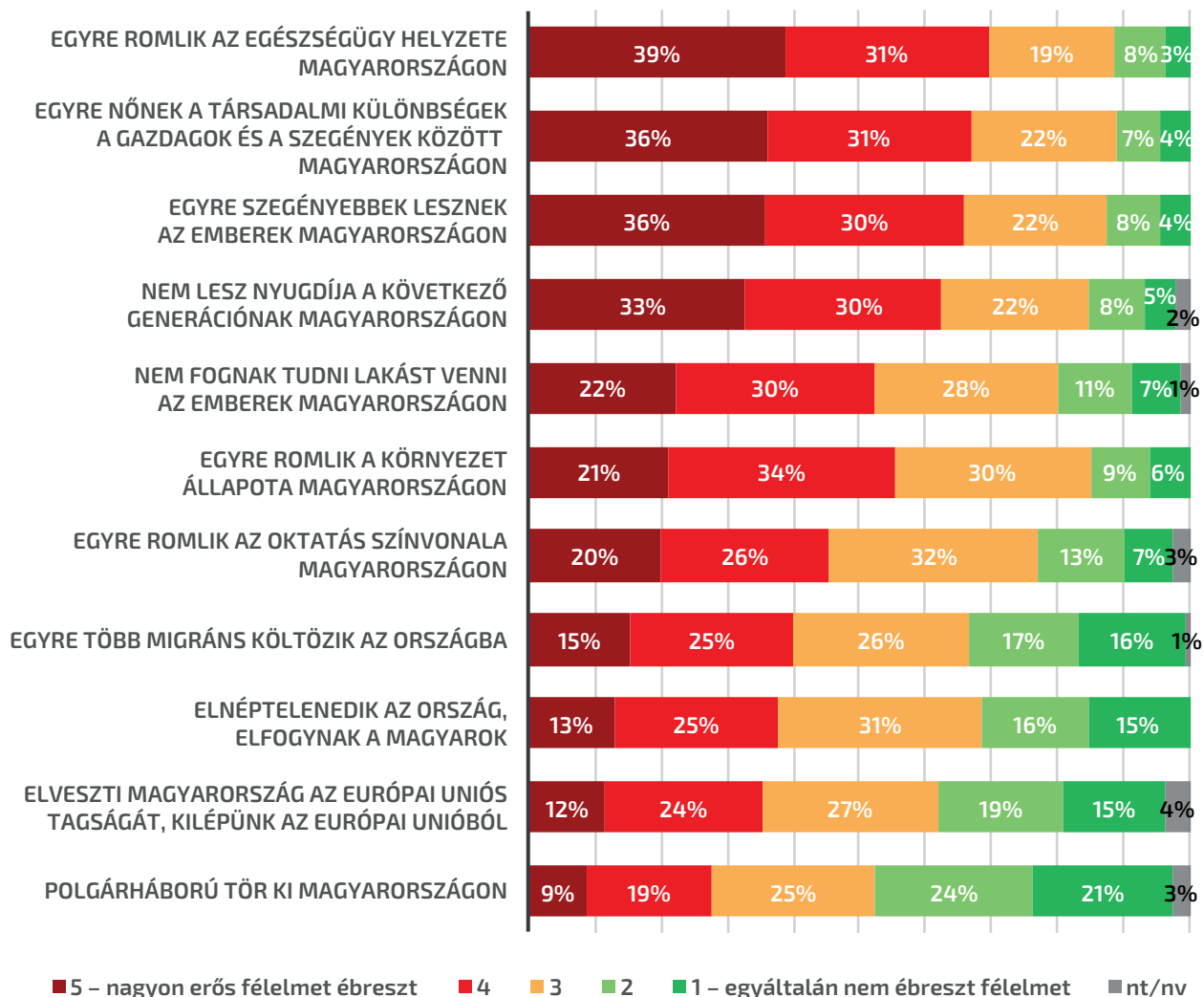

A személyes félelmekhez hasonlóan azt is felmértük, hogy mennyire ébresztenek félelmet a magyarokban különböző, az ország jövőjével kapcsolatos negatív események. Az ország aktuális problémáitól kezdve a jövőre nézve is gazdasági jellegű félelmek dominálják az emberek aggodalmait. Ennél a kérdésblokknál viszont már az egészségügy helyzete okoz a legtöbb ember számára félelmet. A válaszadóknak több mint kétharmada tart a három legelterjedtebb félelemtípustól: az egészségügy helyzetének romlásától (70%), az egyenlőtlenségek növekedésétől (67%) és az emberek elszegényedésétől (66%). Kevéssel marad el ezektől az a jövőt érintő félelem, hogy a következő generációknak nem lesz nyugdíja (63%).

A válaszadók több mint fele fél attól, hogy tovább romlik a környezet állapota (55%), valamint attól, hogy nem fognak tudni az emberek lakást venni (52%). A megkérdezettek közel fele (46%) számára aggasztó az oktatás színvonalának csökkenése. A kormány intenzív bevándorlás-ellenes kampánysorozata után több évvel még mindig 10-ből 4 válaszadóban félelmet kelt az a gondolat, hogy a jövőben egyre több bevándorló költözik az országba. Pár százalékponttal kevesebb ember tart az ország elnéptelenedésétől (38%) és a „Huxittól”, vagyis attól, hogy Magyarország elveszti az EU-tagságát (36%). A lista végén egy magyar polgárháború kitörésének a lehetősége áll: csupán a válaszadók 28 százalékában ébreszt ez aggodalmat.

30. ábra

Önben személyesen mennyire ébresztenek félelmet ezen lehetséges események?

A személyes félelmeknél végzett többváltozós elemzésekhez hasonló statisztikai analízist végeztünk a Magyarországra vonatkozó félelmekkel kapcsolatosan is.⁴ Ezzel rá tudunk világítani arra, hogy melyik politikai, demográfiai csoportok mutatnak egyedi mintázatot, akkor is, ha az egyes változók egymásra való hatását kiszűrjük.

A bevándorlás kivételével az összes Magyarország jövőjére vonatkozó félelemtípus szignifikánsan jobban jellemző az ellenzéki és a bizonytalan szavazókra. A diplomásokra kevésbé jellemző az egyenlőtlenségektől való félelem és jobban jellemző a környezet pusztulása miatt érzett szorongás, mint a legfeljebb 8 általánost végzettekre.

A korcsoportokat a 30 év alattiakhoz viszonyítva elemeztük. Az ötven év felettiek szignifikánsan jobban tartanak az ország elszegényedésétől. Ugyanakkor a 60 év felettiekre kevésbé jellemző a romló oktatási színvonal miatti aggodalom. Kisebb arányban vált ki félelmet az egyre nehezedő lakhatás az összes 40 év feletti korcsoportban. A 40–49 évesek kevésbé tartanak az ország elnéptelenedésétől, az 50–59 évesek pedig egy esetleges Huxit, illetve polgárháború miatta aggódnak kevésbé. A lakóhelyi csoportok közötti különbségek közül említésre méltó, hogy a falvakban kevésbé vált ki félelmet a nyugdíjak jövője és a nehezedő lakhatás, mint a fővárosban.

Az elmúlt évben anyagi visszaesést tapasztalókra jellemzőbb volt a félelmek jelentős része, mint akiknek nem változott az anyagi helyzete. Kivételt jelent a romló oktatás, elnéptelenedés, bevándorlás és az EU-tagság megszűnése, egy esetleges polgárháború kitörése pedig szignifikánsan kevésbé jellemző az anyagi nehézségekkel találkozó magyarokra. Az anyagi helyzetük javulását tapasztaló kevés válaszadóra pedig a legtöbb kérdésben szignifikánsan kevésbé voltak jellemzőek a félelmek, mint a változatlan anyagi helyzetűekre.

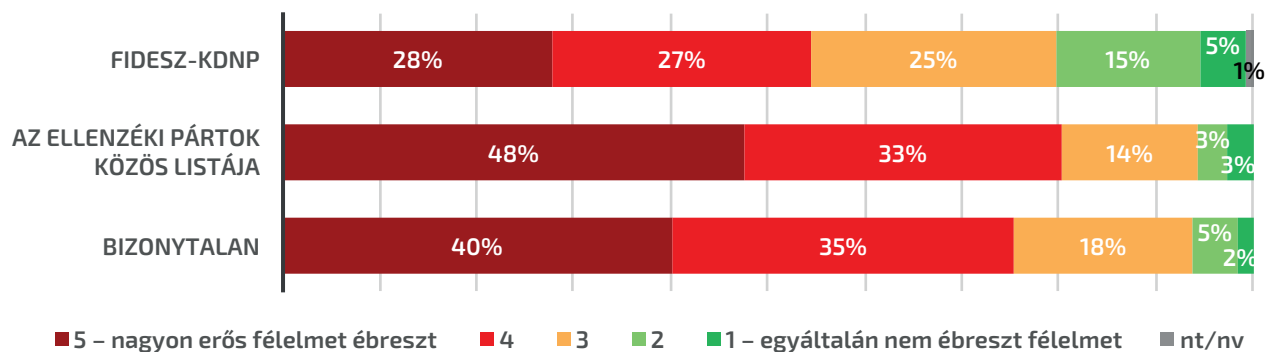
4 Logit modelleket futtattunk, az eredmény változó az adott félelemre vonatkozó, bináris változó volt. Ezt 1-nek kódoltuk (jellemző a válaszadóra az adott félelem), ha 4-es vagy 5-ös választ adott, 0-nak kódoltuk (nem jellemző a félelem), ha 4-esnél kisebb választ adott.

Az egészségügyi rendszerrel kapcsolatos félelmek

A következőkben az ország jövőjét érintő három legelterjedtebb félelmet részletesebben is bemutatjuk. Az egészségügy helyzetével kapcsolatos félelmeket tekintve a politikai bontás mutat látványos mintázatot. A politikai csoportok közül a kormánypárti válaszadók válaszolták a legkisebb arányban, hogy a jövőre nézve félelmet ébreszt bennük az egészségügyi rendszer romlása. Miközben a fideszesek fele számára aggasztó ez a gondolat (55%), alig van olyan nem kormánypárti válaszadó, akit ez a probléma hidegen hagy. Az ellenzéki válaszadók 26 százalékponttal nagyobb arányban számoltak be erről a félelmükről (81%), a bizonytalanok körében pedig 20 százalékponttal volt nagyobb ez az arány (75%).

31. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyesen félelmet, hogy egyre romlik az egészségügy helyzete Magyarországon?

A többváltozós elemzésben a főbb demográfiai változók nem mutatnak szignifikáns összefüggést ezzel a félelemmel, ugyanakkor a politikai csoportok közötti különbség a demográfiai és a gazdasági helyzetértékelés hatásait kiszűrve is szignifikáns marad. Ez alapján az ellenzékieket 24 százalékponttal, a bizonytalan szavazókat 20 százalékponttal nagyobb eséllyel aggasztja az egészségügy helyzetének jövőbeli romlása.

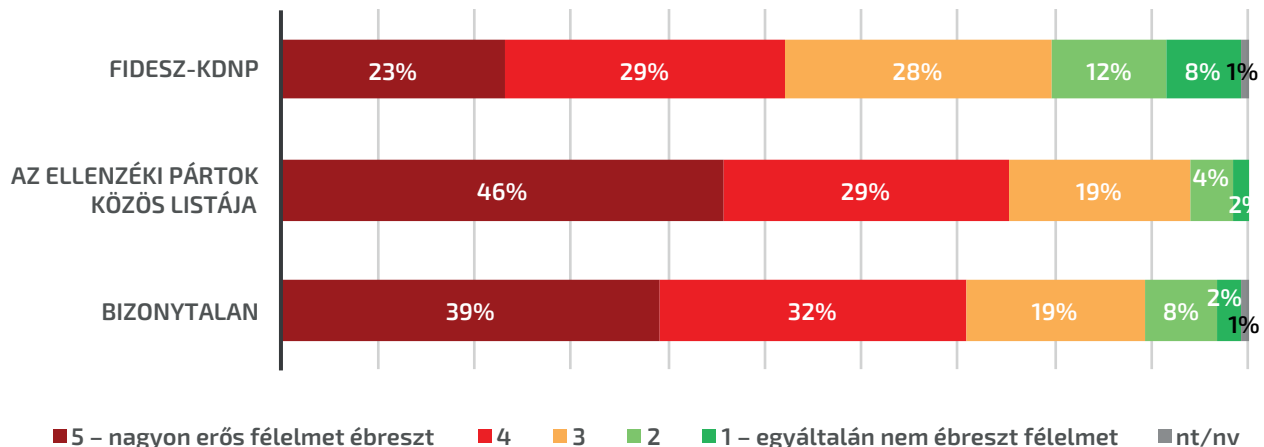
A különböző gazdasági tapasztalatokkal rendelkező válaszadók között is szignifikáns különbségek mutatkoznak. Azoknak, akiknek az elmúlt évben romlott az anyagi helyzete, 7 százalékponttal nagyobb eséllyel lesznek ilyen félelmei. Ugyanakkor azokra, akiknek javult az anyagi helyzete, 23 százalékponttal kisebb eséllyel lesz jellemző ez a félelem.

A magyarok elszegényedésének veszélye

Az ország elszegényedésétől való félelem is a korábbiakhoz hasonló politikai mintázatot mutat. A kormánypárti válaszadóknak csupán a felében (52%) ébreszt félelmet az, hogy elszegényednek a magyarok. Ezzel szemben tízből hét bizonytalan szavazó (71%), valamint az ellenzékiek háromnegyede (75%) számára aggasztó ez a gondolat.

32. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyesen félelmet, hogy egyre szegényebbek lesznek az emberek Magyarországon?

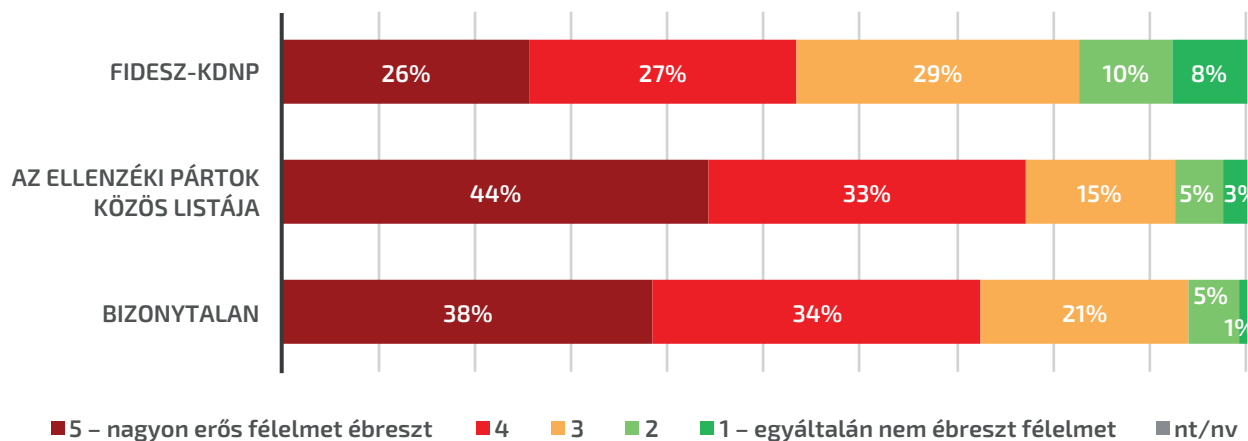
A többváltozós elemzés alapján is szignifikáns a politikai hovatartozás hatása: az ellenzékiekre 21 százalékponttal, a bizonytalanokra 18 százalékponttal nagyobb eséllyel jellemző az ország elszegényedésére vonatkozó félelem. Az elemzés alapján továbbá az idősebb korosztályok mutatnak egyedi mintázatot. Az 50–59 évesekben és a 60 év felettiekben is 10-10 százalékponttal nagyobb eséllyel vált ki ez a gondolat félelmet, amennyiben a 30 év alattiakhoz hasonlítjuk őket. Az anyagi helyzetük romlását érzékelők 11 százalékponttal nagyobb, a javulást tapasztalók 19,5 százalékponttal kisebb eséllyel aggodnak az ország elszegényedésének veszélye miatt azokhoz viszonyítva, akik nem éreztek változást.

A társadalmi egyenlőtlenségek növekedése

A harmadik legelterjedtebb félelem, vagyis a társadalmi olló szétnyílásával kapcsolatos aggodalmak esetén is látványos a politikai meghatározottság. A kormánypártiak 53 százalékára jellemző ez a félelem, míg az ellenzékiek 77 százalékáról, a bizonytalan szavazóknak pedig 72 százalékáról mondható el ugyanez.

33. ábra

Mennyire ébreszt Önben személyesen félelmet, hogy egyre nőnek a társadalmi különbségek a gazdagok és a szegények között Magyarországon?

Ennél a kérdésnél is szignifikáns marad a politikai táborok közötti különbség a demográfiai, valamint anyagi helyzetértékelés hatását kiszűrve is. Az ellenzékiek 23 százalékponttal, a bizonytalan szavazók 19 százalékponttal nagyobb eséllyel vallanak erről az aggodalmukról, mint a kormánypártiak. Az iskolázottsági csoportok között is mutatkozik szignifikáns különbség. Az egyenlőtlenségek növekedése 8 százalékponttal kisebb eséllyel ébreszt félelmet a diplomásokban, mint a legfeljebb 8 általánost végzettek magyarokban. Továbbá az anyagi visszaesést tapasztaló embereket is nagyobb eséllyel aggasztják a növekvő egyenlőtlenségek (8 százalékponttal), mint a változatlan anyagi helyzetűeket.

A Magyarország jövőjével kapcsolatos félelmek közötti összefüggések

A személyes félelmekhez hasonlóan megvizsgáltuk az ország jövőjével kapcsolatos félelmek közötti összefüggéseket is, amit a lenti korrelációs táblázatban ábrázoltunk.⁵ Az értékek (és a színek) azt jelzik, hogy mennyire mozognak együtt a táblázat adott sorában és oszlopában jelzett félelemtípusok válaszadók által adott értékelései. Minél magasabb egy szám (és minél sötétebb piros a cella árnyalata), annál inkább hasonló mértékben ébreszt félelmet a válaszadókban az adott két esemény.

2. táblázat

	Elszegényedés	Növekvő egyenlőtlenségek	Egészségügy romlása	Romló oktatás	Hiányos környezetvédelem	Nem lesz nyugdíj	Megfizethetetlen lakások	Elnéptelenedés	Bevándorlás	HUXIT	Polgárháború
Elszegényedés											
Növekvő egyenlőtlenségek	0,61										
Egészségügy romlása	0,60	0,53									
Romló oktatás	0,44	0,44	0,49								
Hiányos környezetvédelem	0,44	0,46	0,42	0,47							
Nem lesz nyugdíj	0,53	0,52	0,53	0,46	0,42						
Megfizethetetlen lakások	0,49	0,51	0,39	0,43	0,41	0,44					
Elnéptelenedés	0,38	0,35	0,27	0,43	0,41	0,36	0,46				
Bevándorlás	0,13	0,13	0,14	0,18	0,29	0,17	0,22	0,37			
HUXIT	0,36	0,31	0,31	0,48	0,43	0,35	0,38	0,47	0,27		
Polgárháború	0,26	0,22	0,19	0,37	0,34	0,32	0,38	0,53	0,42	0,51	

5 A táblázatban szereplő értékek egy –1 és +1 közötti skálán helyezkednek el. Ezen a skálán a +1 azt jelentené, hogy teljes mértékben együtt mozog a kétfajta félelemre adott válaszok pontozása. A –1 azt jelentené, hogy teljes mértékben ellentétesen mozog a két érték. A 0-s érték jelentése pedig, hogy semmiféle összefüggés nincs a két változó között.

Az eredmények alapján két jól meghatározható félelemcsoport körvonalazódik. Az első ilyen halmaz a többség által reális fenyegetésként érzékelt, a **személyes egzisztenciát érintő fenyegetések csoportja**. Viszonylag szorosan korrelálnak egymással a négy leginkább félelmetesnek tartott eseményre adott pontszámok. Ezek a leépülő egészségügy, a növekvő egyenlőtlenségek, az elszegényedő ország és a nyugdíjak problémái.

A második klaszter az **apokaliptikus jellegű félelmek csoportja**, ebbe főként kevésbé elterjedt félelmek tartoznak. Együtt mozognak egymással az ország elnéptelenedésének, a magyar EU-tagság elvesztésének és egy polgárháború kitörésének lehetőségére adott válaszok. Továbbá a növekvő bevándorlás félelme közepesen erősen összefügg a polgárháború lehetőségével. Ugyanakkor a bevándorláshoz kapcsolódó érzések nem függenek össze az anyagi, egzisztenciális típusú szorongásokkal.

A romló közoktatás, a megfizethetetlen lakásárak és a gyenge környezetvédelem problémái közepesen erős kapcsolatban vannak a bevándorlás kivételével az összes megnevezett eseménnyel, lényegében összekapcsolják a fenti két félelemcsoportot. Ezek közül a megfizethetetlen lakásárak valamelyest szorosabban együtt mozognak a fent bemutatott személyes egzisztenciát fenyegető eseményekkel, elsősorban az ország elszegényedésével és a társadalmi olló kinyílásával.

5. A világ jövőjével kapcsolatos félelmek

Az utolsó fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy mely globális kihívásoktól fél a legjobban a magyar társadalom, mit gondolnak a magyarok az emberiség előtt álló legnagyobb veszélyeknek, valamint mennyire tartják veszélyesnek a technológiai fejlődés egyes következményeit.

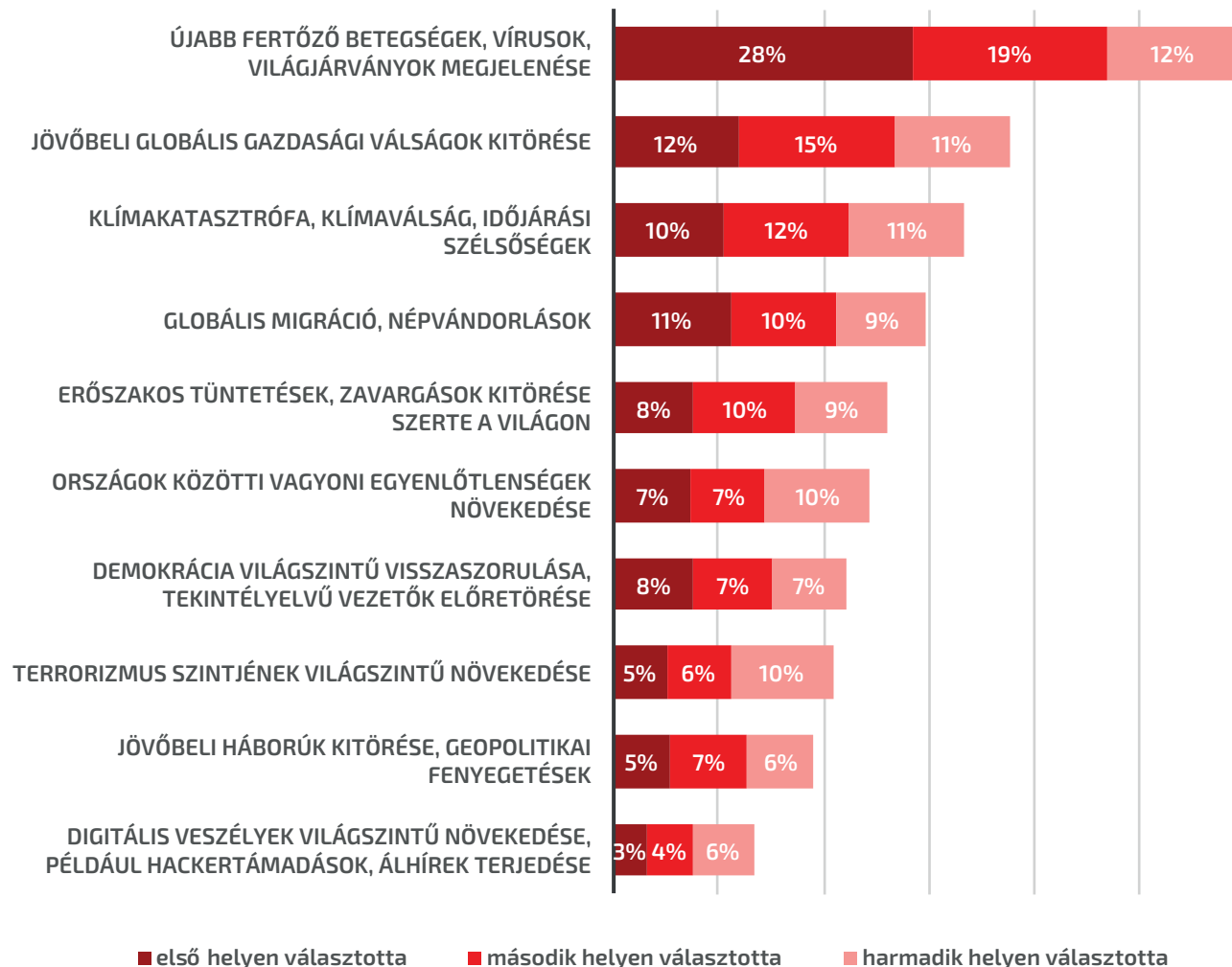
Globális veszélyek percepciója

Egy évvel a globális koronavírus-járvány kirobbanása után a magyarok egyértelműen attól tartanak a legjobban, hogy a jövőben hasonló világjárványok fognak megjelenni. A megkérdezettek 59 százaléka rangsorolta az új fertőző betegségek megjelenését a három legnagyobb globális kihívás közé (28% egyenesen első helyen), mögötte jócskán lemaradva, 38 százalékos említési aránnyal találjuk a globális gazdasági válságokat (első helyen 12% jelölte). A magyarok egyharmada (33%) a klímaválságot a legnagyobb globális veszélyek közé sorolja (első helyen 10%), míg 30 százalék a migrációt érzi az egyik legnagyobb kihívásnak (első helyen 11%).

Erőszakos tüntetések és zavargások a megkérdezettek negyede (26%) szerint jelenthetnek súlyos fenyegetettséget az emberiség számára, hasonlóan az országok közötti vagyoni egyenlőtlenségek növekedéséhez (24%). Minden ötödik magyar (22%) az autoriter vezetők megerősödésétől és a demokrácia világszintű visszaszorulásától tart kiemelten, míg majdnem pontosan ugyanennyien (21%) a növekvő terrorizmust látják az egyik legsúlyosabb globális fenyegetésnek. A megkérdezettek 19 százaléka fegyveres konfliktusok és háborúk kitörését nevezte meg az egyik legnagyobb veszélynek, míg 13 százaléknyan a digitalizáció okozta újfajta fenyegetésekben látnak nagy kihívást az emberiség előtt.

34. ábra

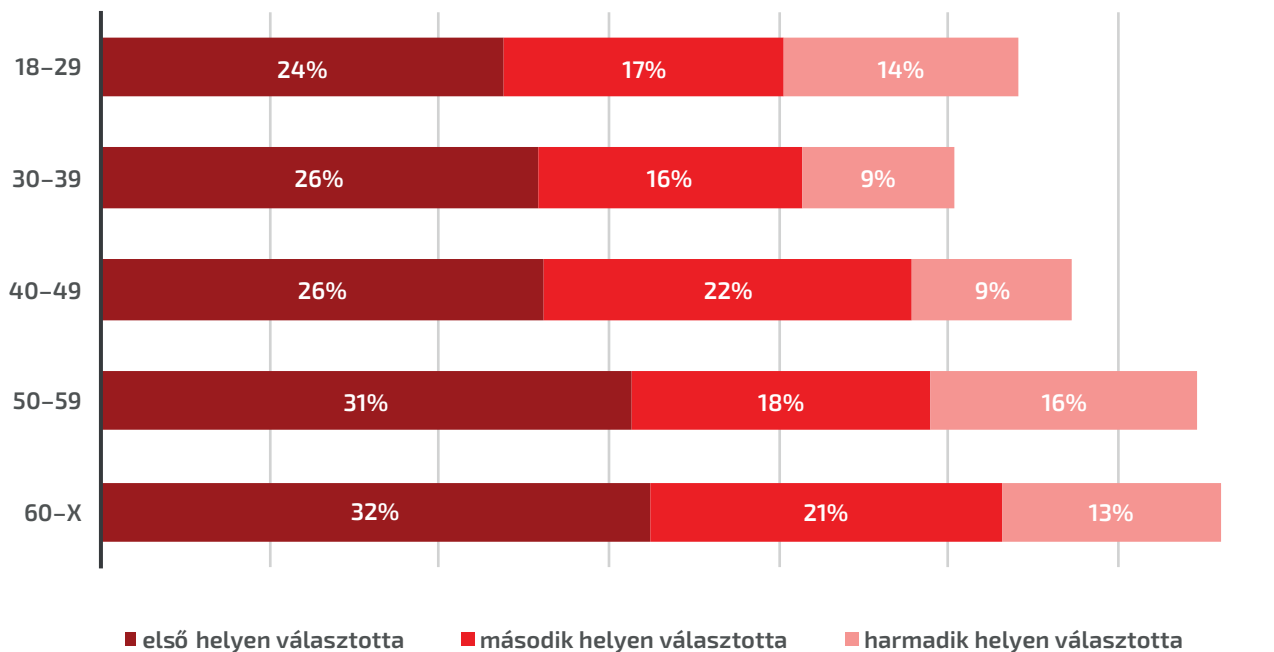
Melyik az a három, ami Önt személy szerint a legjobban aggasztja, amikor a világ jövőjére gondol?

A pártpreferencia és az iskolázottság nincs szignifikáns hatással arra, hogy mennyire tartanak a magyarok újabb világjárványok kirobbanásától, ám az életkor esetében egyértelmű kapcsolatot fedezhetünk fel. Az idősebb válaszadók nagyobb arányban tartanak az újabb fertőző betegségek megjelenésétől: a legkevésbé a 18–29 (55%) és a 30–39 év (51%) közöttiek tartanak a további világjárványoktól, míg a 60 évnél idősebbeknek kétharmada választotta ezt az opciót. Érdeemi eltéréseket látunk még a lakhelytípus szerinti bontást vizsgálva: a fővárosban (53%) és a kisvárosokban (55%) élők körében az átlagnál alacsonyabb, a megyeszékhelyeken (63%) és a falvakban (65%) élők-nél az átlagnál magasabb arányban választották ezt az opciót – utóbbi eredményt vélhetően a kistelepülések idősebb lakosságával magyarázhatjuk.

35. ábra

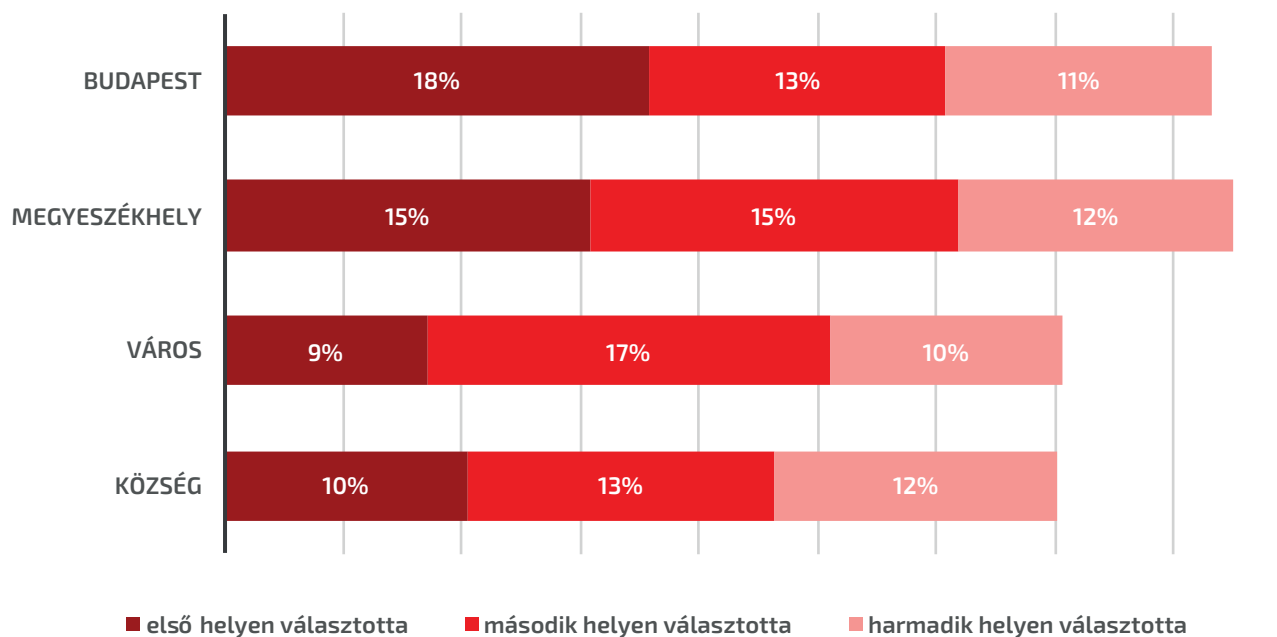
Újabb fertőző betegségek, vírusok, világjárványok megjelenése

Globális gazdasági válságok kitörésétől nagyobb arányban tartanak az ellenzéki szavazók (40%), mint a Fidesz hívei (35%), de ennél meghatározóbb hatással van a kérdés megítélésére a lakhelytípus: míg a fővárosban és a megyeszékhelyeken 42-43 százaléknyan tartanak egy jövőbeli világszintű gazdasági összeomlástól, addig a kisvárosokban és a falvakban ugyanez az arány mindössze 35 százalék. Az életkor szerinti bontást vizsgálva csak apróbb eltéréseket figyelhetünk meg, hasonlóan az iskolázottsághoz, igaz, a diplomások 34 százalékos eredménye azt jelzi, hogy az összes vizsgált társadalmi csoport közül ők aggódnak a legkevésbé egy globális pénzügyi válság kirobbanásától.

36. ábra

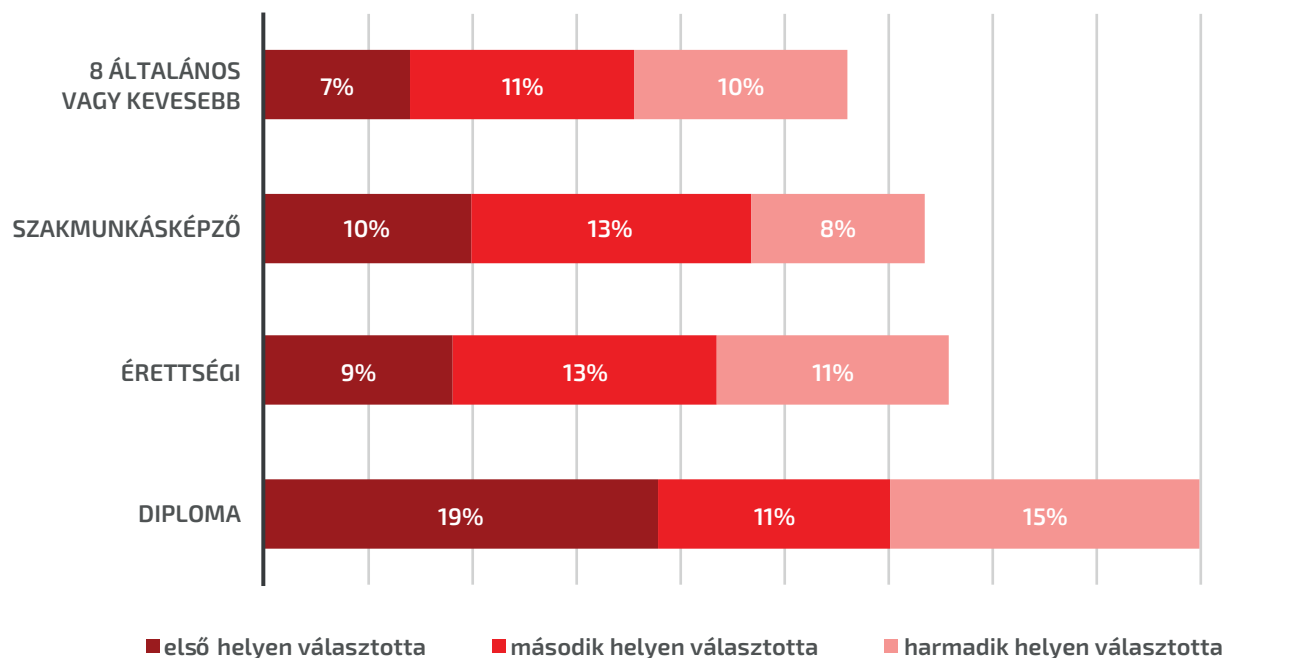
Jövőbeli globális gazdasági válságok kitörése

A klímakatasztrófától ugyanannyira félnek a kormánypárti (36%) és az ellenzéki szavazók (34%) is, a bizonytalanok (29%) viszont egy fokkal kisebb mértékben aggódnak a klímaválság miatt. Az iskolázottságot figyelve a várakozásoknak megfelelően erős kapcsolatot fedezhetünk fel az eredményekben. A képzettebb társadalmi rétegek nagyobb arányban aggódnak klímaválság miatt: míg a 8 általánost végzettek körében mindössze 28 százalék az arányuk, addig a diplomásoknál már 45 százalék.

37. ábra

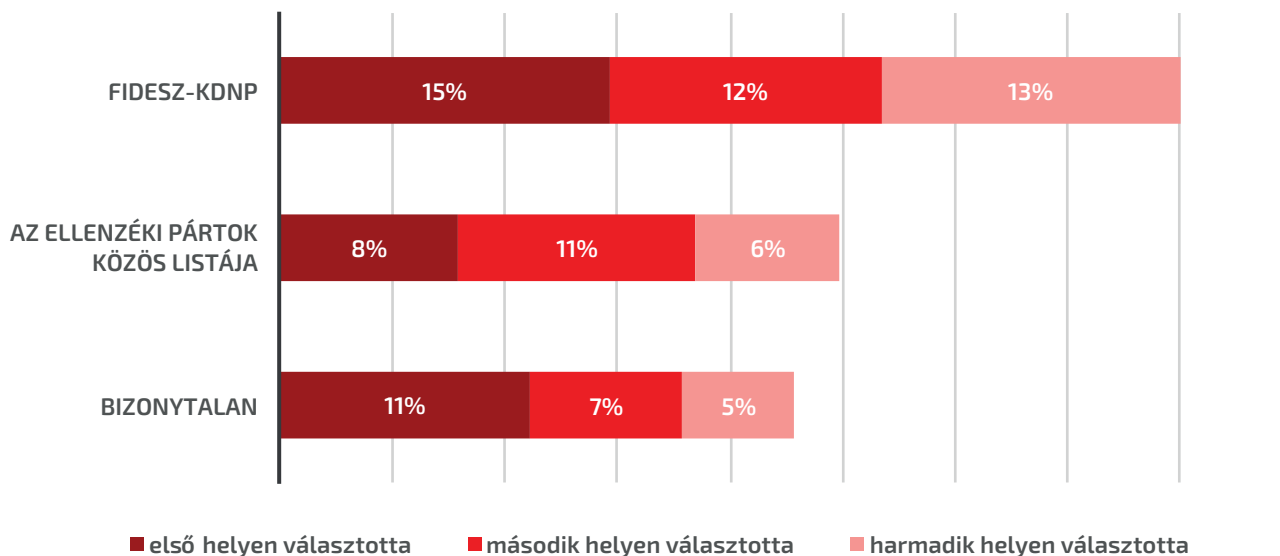
Klímakatasztrófa, klímaválság, időjárási szélsőségek

A várakozásoknak megfelelően jelentős különbséget figyelhetünk meg a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között a globális migráció megítélésében: míg a Fidesz-KDNP támogatóinak 40 százaléka nevezte meg a népvándorlást a három legnagyobb globális kihívás egyikeként, addig az ellenzéki szavazók közül csak minden negyedik (25%). A bizonytalanok körében még ennél is alacsonyabb, mindössze 23 százalék az arányuk, ami azt jelzi, hogy a migráció tematizálásával 2021-ben a kormánypártok nehezebben tudták mobilizálni a párt nélküli szavazókat, mint az elmúlt évek során. Az iskolázottság nincs hatással a véleményekre, míg az életkort vizsgálva azt látjuk, hogy a 30 és 40 év közöttiek félnek a legkevésbé (22%), míg az ötvenesek a leginkább (35%) a globális migráció felerősödésétől. A lakhelytípust tekintve a községekben a legmagasabb a bevándorlástól való félelem aránya (36%), ami egyértelműen azzal függ össze, hogy a kormánypártok támogatottsága kifejezetten magas a falvakban.

38. ábra

Globális migráció, népvándorlások

Össességében azt látjuk, hogy habár még a mai napig élénken emlékeznek a magyarok a 2008-as gazdasági válságra, a 2015-ös migrációs krízisre, valamint a nyugati világban az elmúlt évtized második felében bekövetke-

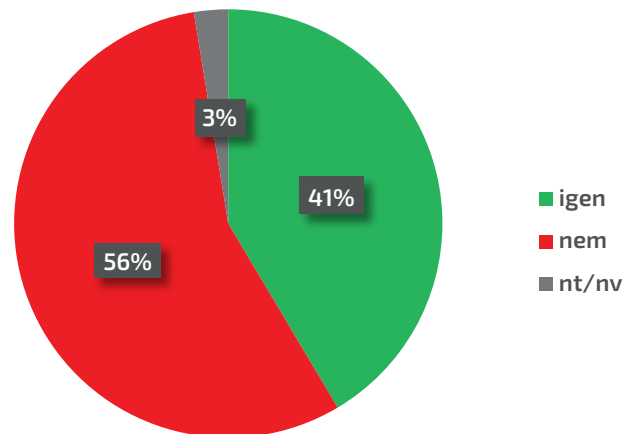
zett zöld fordulatra, a 2020-ban kirobbant, és a mai napig tömeges halálozást okozó koronavírus-járvány jelentősen átformálta a magyar társadalom globális világszemléletét. Az újabb fertőző betegségek és vírusok elterjedésétől való szorongás kimagasló a magyar társadalom körében. Habár a beoltottak számának növekedésével és a járvány visszaszorulásával várhatóan a következő években az ilyen típusú szorongás mértéke csökkenni fog, a COVID-19 okozta gazdasági visszaesés, a bezártság és a gyász élményeinek következtében az újabb világjárványoktól való félelem vélhetően hosszú távon meghatározó lesz a magyar társadalom körében.

Az automatizáció veszélyei

Többségben vannak hazánkban azok, akik nem tartanak attól, hogy az automatizáció tömeges munkanélküliséget fog okozni a jövőben: a megkérdezettek 41 százaléka fél attól, hogy a robotok elveszik az emberek munkáját, míg 56 százalék nem látja ezt reális veszélynek. Érdekes megjegyezni, hogy a többnyire alacsony hozzáadott értékű munkát végző magyar munkavállalók nemzetközi mércével is jelentős mértékű veszélynek vannak kitéve a robotizáció miatt, a [Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézetének kutatása](#) szerint 730 ezer magyar munkáját robotok is el tudnák végezni.

39. ábra

Ön tart attól, hogy az automatizáció munkanélküliséget okoz, a robotok elveszik az emberek munkáját?

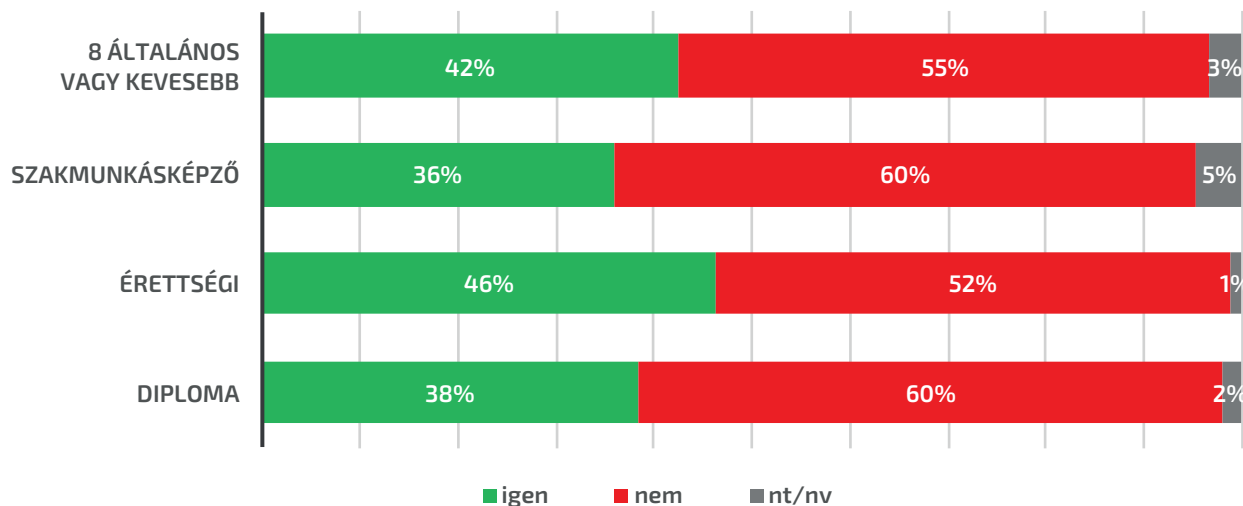

A pártpreferenciát vizsgálva eltéréseket figyelhetünk meg az automatizációtól való félelemben: habár a kormánypárti szavazók véleménye megegyezik az átlagossal, az ellenzéki szavazók (45%) az átlagnál magasabb, a bizonytalanok alacsonyabb mértékben (37%) tartanak attól, hogy a robotok elveszik az emberek munkáját. Az életkort tekintve csak kisebb eltéréseket látunk, de érdekes módon pont a robotizáció veszélyének két leginkább kitett korcsoportban látjuk a legnagyobb eltéréseket: a harmincasok aggódnak a leginkább amiatt (46%), hogy az automatizáció következtében tömeges elbocsátások várhatóak, míg ugyanez az arány a 40 és 50 év közöttiek körében a legalacsonyabb (38%).

40. ábra

Ön tart attól, hogy az automatizáció munkanélküliséget okoz, a robotok elveszik az emberek munkáját?

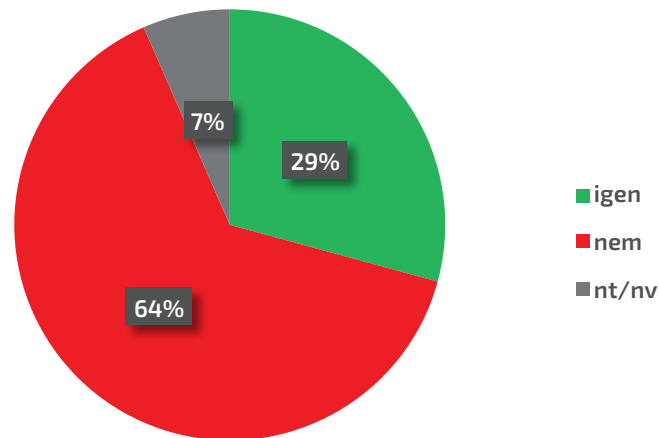
A különböző iskolázottsági csoportok esetében szintén megfigyelhetünk hibahatárt meghaladó véleménykülönbségeket: a szakmunkások (36%) és a diplomások (38%) körében az átlagnál alacsonyabb a félelem mértéke, míg az érettségizettek körében a legmagasabb (46%). A földrajzi megoszlás tekintetében pedig a kisvárosokban az átlagnál alacsonyabb (36%), a falvakban pedig az átlagnál magasabb arányban aggódnak amiatt, hogy tömegek fognak az utcára kerülni, ha a vállalatoknak a robotok miatt egyre kevésbé lesz szükségük emberi munkaerőre.

Mesterséges intelligencia

A magyarok közel kétharmada (64%) nem fél attól, hogy a mesterséges intelligencia vezérelte rendszerek az emberek ellen fordulnak a jövőben, 29 százalék szerint viszont akár meg is valósulhat ez az apokaliptikus forgatókönyv.

41. ábra

Ön tart attól, hogy a mesterséges intelligencia vezérelte rendszerek az emberek ellen fognak fordulni?

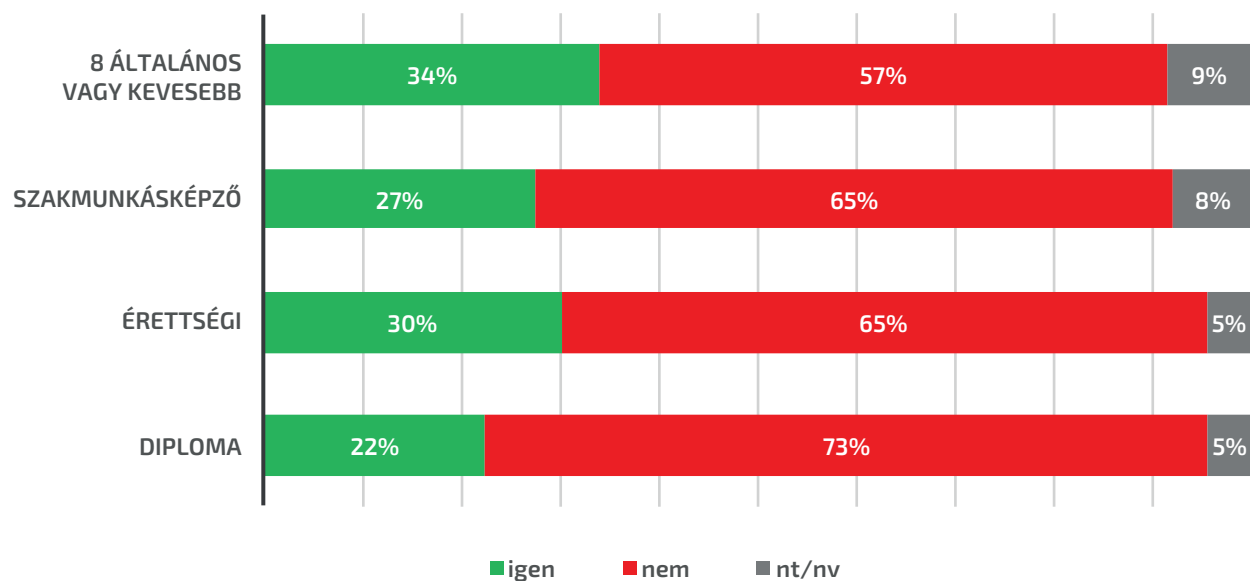

A pártpreferencia nincs szignifikáns hatással a kérdésről alkotott véleményekre, az életkori bontást vizsgálva viszont megfigyelhetünk kisebb eltéréseket: hasonlóan az előző kérdéshez, ismét a harmincasok a leginkább peszszimisták, 34 százalékuk felelt igennel a kérdésre, míg ahogy a robotizáció munkanélküliséget generáló hatásánál, úgy a mesterséges intelligencia veszélyeit is a negyvenesek becsülik le a leginkább (25%).

Az iskolázottság tekintetében egyértelmű trendet látunk: a képzettebb rétegek kevésbé tartanak attól, hogy a jövőben a robotok árthatnak az emberiségnek. A legfeljebb 8 általánossal rendelkezők egyharmada látja ezt valós fenyegetettségnek, a diplomásoknak viszont már csak alig 22 százaléka – a szakmunkás bizonyítvánnyal vagy érettségivel rendelkező válaszadók véleménye megegyezik az átlaggal.

42. ábra

Ön tart attól, hogy a mesterséges intelligencia vezérelte rendszerek az emberek ellen fognak fordulni?

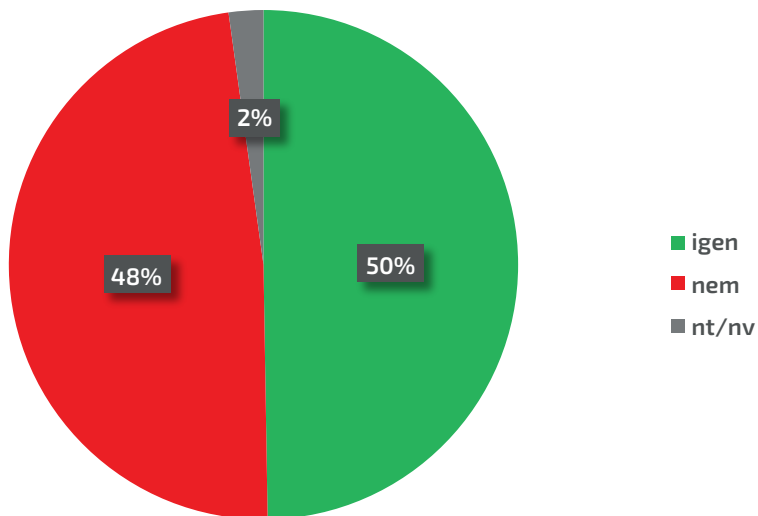

Digitális biztonság

Abban a kérdésben viszont teljesen megosztott a magyar társadalom, hogy mennyire jelent valós veszélyt az, hogy bizalmas digitális adataink illetéktelen kezekbe kerülnek. A magyarok pontosan fele tart attól, hogy visszaélnek személyes adataival az online térben, míg a megkérdezettek 48 százaléka szerint nincs ilyen veszély.

43. ábra

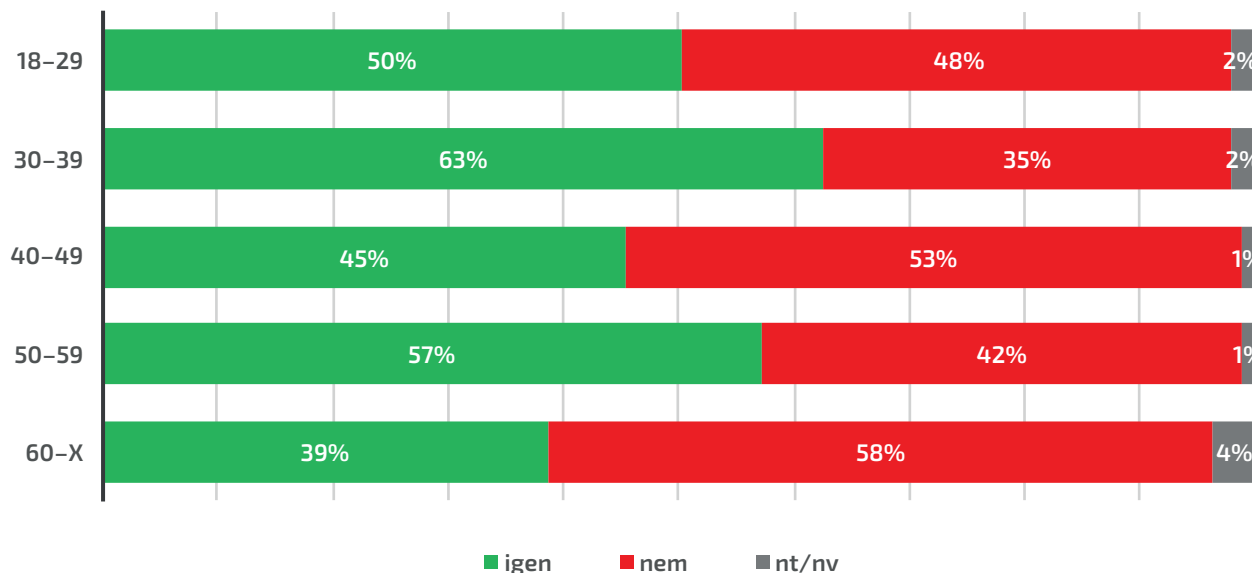
Ön tart attól, hogy a személyes adataival visszaélnek, bizalmas digitális dokumentumai illetéktelen kezekbe kerülnek?

A párthovatartozás ismét nem mutat összefüggést a kérdésről alkotott véleményekkel, az életkor esetében viszont azt látjuk, hogy az előző két kérdés eredményeihez hasonlóan ismét a harmincas éveikben járók félnek a leginkább egy esetleges adatszivárgástól (63%). Aggodalomra adhat viszont okot, hogy a legidősebb, 60 év feletti korosztály érzi magát a leginkább biztonságban az online térben. Ezt az eredmény magyarázhatjuk azzal, hogy a nyugdíjasok jóval kisebb arányban használnak számítógépet vagy okostelefont, mint a fiatalabb generációk, azt viszont fontos látni, hogy az interneten kevésbé otthonosan mozgó idős emberek tudnak a legkönnyebben elszenvedni egy esetleges visszaélést.

44. ábra

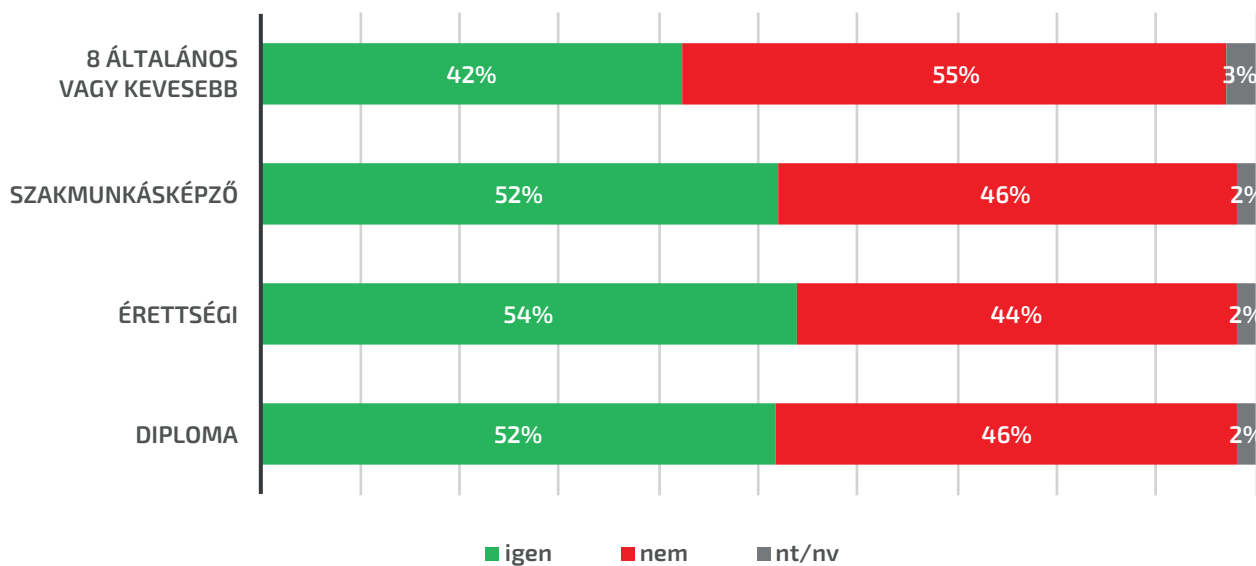
Ön tart attól, hogy a személyes adataival visszaélnek, bizalmas digitális dokumentumai illetéktelen kezekbe kerülnek?

Az iskolázottsági adatok szintén nem tűnnek megnyugtatóknak, ugyanis pont a legkevésbé iskolázott, legfeljebb 8 általánossal rendelkező magyarok félnek attól a legkisebb mértékben (42%), hogy visszaélnék személyes adataikkal, pedig vélhetően ők nagyobb eséllyel esnek áldozatául egy internetes csalásnak, mint jobban iskolázott társaik. A földrajzi megoszlás tekintetében csak minimális eltéréseket figyelhetünk meg.

45. ábra

Ön tart attól, hogy a személyes adataival visszaélnék, bizalmas digitális dokumentumai illetéktelen kezekbe kerülnek?

A digitális fejlődés okozta esetleges következmények esetében összességében azt látjuk, hogy nem tűnik elég erősnek a magyarok veszélyérzete: a magyar munkaerőpiacra különösen nagy fenyegetettséget jelentő robotizáció hatását a magyarok többsége lebecsüli, ráadásul a társadalom fele az adatbiztonság kérdésében is nyugodtnak mutatkozik.

